

ÇİN ÜLKE RAPORU

GENEL BİLGİLER

Coğrafi Konumu

Çin Asya kıtasının doğusunda yer almaktadır. Doğuda Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti; güneydoğuda Makao; güneyde Laos, Birmanya, Vietnam, Hindistan, Bhutan, Nepal; batıda Pakistan, Afganistan, Tacikistan, Kırgızistan, Kazakistan; kuzeyde Moğolistan Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu ile komşudur. Çin'in toplam kara sınırları uzunluğu 20 000 km'den fazladır. Çin' nin doğusunda Doğu Çin Denizi ve güneydoğusunda Güney Çin Denizi yer almaktadır. Çin anakarasının toplam sahil uzunluğu 18 000 km'den fazladır.

Siyasi ve İdari Yapı

1 Ekim 1949 tarihinde kurulan ÇHC' nin siyasi yapısı tek parti yönetimine dayanmaktadır. Çin Komünist Partisi (ÇKP) ülkenin tek siyasi hakimidir. ÇKP 1921 yılında kurulmuştur ve 86 milyonu aşkın üyesi bulunmaktadır. Parti devletle bütünleşmiş olup, devlet politikası Parti vasıtasıyla uygulanmaktadır. ÇKP' nin Genel Sekreteri aynı zamanda Devlet Başkanı'dır. ÇHC' nin bugünkü Anayasası 1982 yılında onaylanmıştır. Anayasa'ya göre devletin merkez organları; Ulusal Halk Kongresi (UHK), ÇHC Devlet Başkanlığı, Devlet Konseyi, Merkezi Askeri Komisyon, Yüksek Mahkeme ve Başsavcılıktır.

Ulusal Halk Kongresi (Meclis) üyeleri ÇKP tarafından seçilen temsilcilerden oluşmaktadır. Genel seçim uygulaması yoktur. Devlet Konseyi (hükümet), devlet idaresinin ve yürütme erkinin en üst organıdır. Hükümet işlerini Devlet Konseyi takip etmektedir. Devlet Konseyi 4 Başbakan Yardımcısı, 4 Konsey üyesi, 25 Bakan'dan oluşmakta ve başında Başbakan bulunmaktadır. Devlet Konseyi, idari mevzuata ilişkin yasama işlemlerini gerçekleştirmeye yetkilidir. Ekonomiyi ve diplomatik ilişkileri yönetir ve toplumsal konuları ele alır.

Başbakan, Devlet Başkanı tarafından atanır ve görevinden alınır. Ayrıca, ÇKP liderliğinde siyasi danışma ve istişarelerin yapıldığı "Çin Halkının Siyasi Danışma Konferansı" (ÇHSDK) adlı bir mekanizma da mevcuttur. Devlet yönetiminin en yetkili organı ÇKP Merkez Komitesi'ne bağlı olan Politbüro Daimi Komitesi'dir. Daimi Komite, Hükümetin de üzerinde bir kurum olup, ülkeyi ilgilendiren önemli konularda son söz sahibidir. Yedi üyeden oluşan Daimi Komite'nin başkanı Devlet Başkanı Xi Jinping'dir. Başbakan da Komitenin üyeleri arasındadır. Tüm üyeleri devlet lideri olarak kabul edilmektedir. ÇHC Devlet Başkanı Xi Jinping, 17 Mart 2013 tarihinde göreve başlamıştır.

Çin'de meclisin görevi daha çok temsilidir. Ulusal Halk Kongresi (UHK) adı verilen meclisin üyeleri halk tarafından değil, ÇKP tarafından belirlenmektedir. Üyelerin seçiminde geniş tabanlı temsiliyet gözetilmektedir. UHK yılda bir kez Mart ayında toplanmakta ve Hükümet programını ve ihtiyaca göre hazırlanan yeni yasaları onaylamaktadır. Onay işlemi UHK'nın 2987 üyesinin onayıyla neticelenmektedir.

Çin idari olarak, 23 eyalet, 5 özerk bölge ve 4 belediyeye ayrılmıştır. Ancak bu yapıların hepsi eyalet seviyesindedir. Ülkede Tayvan'ı 23. Eyalet olarak kabul edilmektedir.

Eyaletler: Anhui, Fujian, Gansu, Guangdong, Guizhou, Hainan, Hebei, Heilongjiang, Henan, Hubei, Hunan, Jiangsu, Jiangxi, Jilin, Liaoning, Qinghai, Shaanxi, Shandong, Shanxi, Sichuan, Yunnan, Zhejiang; Tayvan Özerk Bölgeler: Guangxi, Nei Mongol (Inner Mongolia), Ningxia, Uygur (Xinjiang Uygur), Xizang (Tibet).

Belediyeler: Pekin (Beijing) , Chongqing, Shanghai, Tianjin.

Hong Kong ve Macau ise özel idari bölgelerdir.

Nüfus ve İşgücü Yapısı

2014 yılı rakamlarına göre ülke nüfusu 1,37 milyara ulaşmıştır. 21. yy ortalarına kadar nüfusun artmaya devam edeceği ve 1,6 milyar civarında dengeleneceği beklenmektedir. Uygulanan politikalar sonucunda nüfus azalarak da olsa artmaya devam etmektedir. Nüfus içerisinde yaşlıların gençlere oranı giderek artmaktadır. Nüfusun %91,6'sı Han kökenli Çinliler, %16,7'sini ise aralarında Uygurların da bulunduğu diğer azınlıklar oluşturmaktadır. Ailelerin tek çocuk sahibi olmaları teşvik edilmektedir. Yüksek nüfus, Çin için en büyük sorunlardan birisini teşkil etmenin yanı sıra, büyük bir ekonomik güç kaynağı olma niteliğindedir. Gelecek 10 yıl içinde yaklaşık 70 milyon kişinin iş gücüne katılacağı öngörülmüştür. Bu kitlenin yarattığı baskının, yüksek büyüme oranlarını önümüzdeki dönemde de zorunlu kılacağı düşünülmektedir.

Doğal Kaynaklar ve Çevre

Çin, maden ve mineraller yönünden zengin bir ülkedir. Aralarında demir, demir alaşımlı metal cevherleri, fosfat, tungsten, molibden ve titanyumun bulunduğu yaklaşık 17 maden ve mineral türünde dünya lideri konumunda bulunmaktadır. Bu arada Çin, uzay teknolojisi ve elektronik alanında kullanılan bazı ender bulunan madenlerin de artan orandaki üretici ve ihracatçısıdır. Rusya ve Kanada'dan sonra yüzölçümü en geniş ülke olan Çin Halk Cumhuriyeti, sahip olduğu hidroelektrik güç potansiyeli ve kömür rezervleri açısından da dünya birincisidir. Ancak üretilen kömürün kalitesi düşüktür. Yer yer karşılaşılan enerji darboğazları ülke ekonomik gelişmesinin en önemli engellerinden biri olarak görülmektedir. Hali hazırda toplam enerji ihtiyacının %70'i kömürden elde edilmektedir. Çin önemli bir ham petrol ithalatçısıdır.

GENEL EKONOMİK DURUM

Ekonomi Politikaları

Çin son dönemde yabancı sermayeyi çekme konusunda çok başarılı olmuştur. 1990'ların başından itibaren gelişmekte olan ülkelere yapılan yatırımların başında Çin yer almıştır. Çin hükümeti yabancı yatırımlara ayrıcalıklı muamele yerine ülkenin bu anlamda bir doyuma ulaştığı düşüncesi ile yerli ve yabancı yatırımlara eşit muamele anlamına gelen uluslararası kabul görmüş, "Milli Muamele" ilkesini uygulamaya koymuştur. Bununla birlikte altyapının zayıf olduğu batı ve iç bölgelerde özellikle uzun vadeli projeler için bazı özel teşvikler düşünülmektedir.

Dış Ticaret Kanunu 1995'te yürürlüğe girmiştir. Dış Ticaret, yabancı sermayeli kuruluşlar istisna tutulmak üzere, ticaret planlama mekanizması ilkeleri çerçevesinde Dış Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Bakanlığı (MOFTEC) tarafından yürütülmektedir. Dış ticaret, ulusal ve bölgesel düzeyde örgütlenmiş Dış Ticaret Şirketleri (FTC) yoluyla gerçekleştirilmektedir. İhracata ilişkin zorunlu planlama kaldırılmakla birlikte bazı ürünler üzerindeki lisans uygulaması devam etmektedir. Ancak ithalatta "plan" yerli üretimi korumak ve döviz rezervini kontrol etmek amacı ile önemini sürdürmektedir. Ekonomik Performans Merkezi planlamadan ayrıldığı 1978 yılından bu yana Çin, yılda ortalama %10 oranında büyümektedir. Özellikle ülkenin doğu kıyıları hissedilir ölçüde bir gelişme göstermektedir. Ancak ekonomik büyümenin hızı istikrarlı değildir. Tüketim eğilimi artmakta, fiyatlar yükselmekte, yabancı yatırımlar ve şehirde kişi başına düşen gelir artmaktadır. Bazı gözlemciler Çin'in resmi olarak açıklananndan çok daha hızlı büyüdüğünü öne sürmektedir.

Reform döneminde ekonomik büyüme kıyı bölgelerinde çok daha hızlı gerçekleşmiştir. 1980'li yıllar ve 1990'ların başında Guangdong eyaleti genel olarak İnci Nehri Deltası, en hızlı büyüyen bölge olmuştur. Guangzhou'nun başkenti olduğu Guangdong Eyaleti ise fakir ve arka planda kalmış bir tarım bölgesiyken, Shenzen küçük bir balıkçı kasabası olarak bilinmektedir. Dönemin ÇHC Devlet Başkanı Deng Xiaoping'in "Açık Kapı Politikası" reformları ile bu bölgedeki sosyoekonomik koşullar bir anda değişmiştir. Çin anakarasının ticarete açılması ve Hong Kong'da maaşların yükselmesiyle, Hong Kong'taki pek çok imalatçı, ucuz işçilik, düşük arazi kirası ve işletme maliyetlerinden yararlanmak için Guangzhou ve çevresine akın etmeye başlamıştır. Böylece emek yoğun sektörlerdeki faaliyetler Çin anakarasında yapılırken yönetim, tasarım, AR-GE, kalite kontrol ve finans gibi yüksek katma değerli faaliyetler Hong Kong'da sürdürülmeye devam etmiştir.

"Açık Kapı Politikası"nın etkisiyle 1980'lerde başta Shenzen olmak üzere Özel Ekonomik Bölgeler gelişmeye başlamıştır. Ekonomik yükselme, tüm bölgeye yayılmış ve Guangzhou, Shenzen, Dongguan, Shunde, Nanhai ve Zhongshan gibi yerleşim bölgelerinde hızlı bir şehirleşme süreci yaşanmıştır. 1992 yılı ile birlikte Deng Xiaoping'in bu bölgeye olan desteği daha da artmış, Çin'in iç bölgelerinden milyonlarca göçmen ve mevsimlik işçi daha iyi bir yaşam standardına sahip olmak için Guangzhou ve çevresine gelmeye başlamıştır. Lojistik üsleri, havaalanları ve metrolar bu bölgenin megapolleşmesine olumlu katkıda bulunmuştur.

Anılan bölgeden bahsedilirken "Çin ekonomisinin kalbi, atölyesi", "ticaret merkezi", "açık pazar", "iş odaklı mantalite", "güçlü üretim merkezi", "ulaşım ve üretim altyapısı güçlü", "makine, otomotiv, elektronik, mobilya, doğaltaş-mermer sektörleri" ifadeleri kullanılmaktadır. Özellikle Guangdong eyaleti, üretim, perakende satış, mevduat, patent başvurusu sayısı, ödenen vergi miktarı, dış ticaret, cep telefonu sayısı, internet kullanımı açısından Çin'de bir numaradır. Bu ifadeler rakamlara da yansımakta, bölgedeki şehirlerin dış ticaretleri dünyadaki birçok ülkenin dış ticaretinden fazla olmaktadır. Diğer taraftan, Dünyanın ilk 500 şirketinin %20'sinin ofisleri ve üretim kolları Guangzhou'da bulunmaktadır. Guangzhou'nun başkenti olduğu Guangdong eyaletinde 90 bin yabancı (fabrika) yatırımı, 3 bin temsilcilik ofisi vardır. Çin'in en büyük iç ticaret ve dağıtım merkezi olarak bilinmektedir. Guangzhou ve çevresinde kozmopolit bir yapı bulunmaktadır. Orta Doğulu, Afrikalı ve Latin işadamlarının yoğunluğu dikkat çekmektedir. Guangzhou'da Çin'in diğer şehirlerine nazaran Ortadoğu ve Afrikalı işadamlarını yoğun olarak görmek ve bu işadamlarına yönelik hizmet veren otel ve restoranlara rastlamak mümkündür. Guangzhou ve Shenzen'de 9 adet Türk restoranı ve 1 adet Türk pastanesi bulunmaktadır. Guangzhou ve çevresi adeta Çin Hükümeti tarafından az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için bir ticaret merkezi olarak konumlandırılmıştır.

2015 yılındaki ekonomik performansına bakıldığında Çin'in GSYH'si 11,9 trilyon dolara ulaşmıştır. Enflasyon yüzde 1,5 seviyesinde gerçekleşirken kentsel kayıtlı işsizlik oranı yüzde 4,1'e inmiştir. Ayrıca, 13,1 milyon yeni istihdamla bu alanda rekor kırılmıştır. Dış ticaret hacmi 4 trilyon dolar seviyesini aşmıştır. Böylece Çin, dış ticaret hacmi açısından dünyanın en büyük ülkesi olmuştur. 2015 yılında dış ticaret hacmi için yüzde 5,6 oranında artış kaydetmiştir. Diğer taraftan, hizmet sektörünün ekonomideki payı yüzde 46,1'e ulaşarak ilk kez sanayi sektörünü geride bırakmıştır.

Tarım ve Hayvancılık

Tarım, Çin ekonomisi için önemli bir sektördür. 2015 yılında Tarım sektörünün nominal GSYİH'ya olan katkısı %9,3 civarında gerçekleşmiştir. Ülkede toplam istihdamın %37'si tarım sektöründe çalışmakta ve çiftçilik, ormancılık, besicilik ve balıkçılık ile geçinmektedir.

Tarımda kolektif mülkiyetten özel mülkiyete geçilen 1978- 2001 döneminde tarım kesiminin net geliri 5 kat artmıştır. 2000-2007 döneminde kişi başına net kırsal gelir %51,9 oranında artmıştır. Yüzölçümü 9,561 milyon km² olan Çin'de bu alanın yaklaşık %10'u ekilebilmektedir. Buralarda pirinç, buğday, jüt, şeker kamışı ve bazı tropikal ürünler üretilmektedir. Büyük bir tarım ülkesi olan Çin, ilk defa 1994 ve 1995 yıllarında önemli miktarlarda hububat -buğday ve pirinç- ithal etmek zorunda kalmıştır. Bu konuda yapılan tahminlerde, Çin'in ithal etme ihtiyacı göstereceği hububat miktarı kadar, ihraç edilebilecek hububatın dünyada henüz üretilmediği ifade edilmektedir.

Uzun vadede Çin'de hububatın yanı sıra diğer gıda maddeleri arzında da problemler yaşanması beklenmektedir. Diğer taraftan, Çin'in tarımsal üretimin de kendi kendine yeterliliği hususunda endişeye gerek olmadığı, normal şartlarda, iyi bir planlama ile hububat ithalatının, toplam tüketiminin %5'ini geçmeyeceği de belirtilmektedir. Çin'de tarımsal üretim teknikleri gelişmiştir. Özellikle seracılık bütün ülke genelinde oldukça yaygın olup, güney bölgelerinde hububat tarımı yılda iki mahsul alacak şekilde gerçekleştirilmektedir.

Ülkede hayvancılık, özellikle balıkçılık yaygındır. Tarımsal üretim tekniklerinde ve tarımda kullanılan makinelerin teknolojik seviyelerinde önemli iyileştirmeler sağlanmıştır. En önemli tarımsal ürünler; hububat, yağlı tohumlar-yer fıstığı, kolza tohumu- pamuk, jüt ve kenevir, şeker kamışı, şeker pancarı, tütün (kuru), çay, meyveler, domuz, inek, koyun eti, inek sütü, koyunyünü, ipek kozası, küçük ve büyükbaş hayvanlar olarak sayılabilir.

Sanayi

1990'lı yıllarda özellikle 1992'den itibaren aralarında sayısı hızla artan yabancı sermayeli kuruluşların da katkıda bulunduğu önemli ölçüde bir üretim artışı gözlenmektedir. Son yıllarda toplam sanayi çıktısında çok büyük artışlar gözlenmiştir. 2015 yılında sanayideki büyüme %7,8 olmuştur. Bu artış öncelikle köy ve kasaba işletmeleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Dolayısı ile yerel tarımsal artık değer düşük teknoloji emek yoğun imalat sanayi yatırımları olarak vücut bulmuştur. Çin ekonomisi pek çok sanayi alanında yetkinliğe ulaşmış durumdadır. Modern metalürji, madencilik ve enerji ekipmanları, uçak yapımı, otomobil üretimi, büyük makine parçaları, döküm, uzay sanayi, büyük enerji devreleri, elektronik, iletişim ekipmanları, ölçüm araçları gibi alanlar, son dönemde Çin ekonomisinin faaliyet gösterdiği başlıca alanlar arasında sayılmaktadır. Çin, halen madencilik, enerji santrali, metalürji, akaryakıt, kimyasallar, otomotiv ve gemi yapımı konularında tamamen kendi teknik imkanlarına dayanmaktadır.

Madencilik

Ülkedeki madenlerin %60'ı devlet tarafından işletilmektedir. Özellikle kömür madenlerinin çok kötü koşullarda olduğundan söz edilmektedir. Kömür fiyatlarının çok düşük olması bu alandaki yatırımları özendirmekten uzaktır. Çin'in yer altı kaynakları ihtiyacının büyük bölümünü Sincan Uygur Özerk Bölgesi (Çin'in toplam petrol rezervlerinin %30'u, doğalgaz rezervlerinin %34'ü ve kömür kaynaklarının %40'ı) karşılıyor. Ayrıca berilyum, mika ve bakır gibi ürünlerde Çin'deki en büyük rezervlere sahip bölgedir. Ülkede, Tayvan ve Hong Kong'daki diğer etnik Çin toplulukları kadar olmasa da potansiyel altın tüketim talebi oldukça yüksektir. Çin dünyadaki

5. büyük altın üreticisidir. 1994 yılında altın madenciliğinde yabancı ortaklığa izin verilmiştir. Kişi başına düşen altın tüketimi Hindistan'ın 1/2'si, Tayvan'ın 1/15'i Hong Kong'un ise 1/30'u seviyesindedir. Çin son dönemde yüksek teknoloji sanayiler için gerekli ender metallerin üretici ve ihracatçısı konumuna gelmiştir. Bunlar vanadyum, titanyum, germanyum, galliyum, polikristalin ve silikon'dur. Bu ender madenler çoğunlukla İç Moğolistan Özerk Bölgesi'nden çıkarılmaktadır.

İnşaat

Ülkenin büyüklüğü göz önünde bulundurulduğunda Çin'de konut ve altyapı yatırımları ve bunlara ilişkin malzeme talebinin uzun bir süre daha devam etmesi beklenmektedir. 40 milyar m² bina alanına sahip olan Çin'de her yıl 2 milyar m² yeni bina ekleniyor. Dünya Bankası'na göre bina artış hızı dikkate alındığında 2015 yılı itibarıyla tüm dünyadaki bina inşaatlarının yarısı Çin'de gerçekleşecektir. 2011-2015 yılları arasında 36 milyon adet yeni konut inşa etmeyi hedefleyen Çin, bu sayede şu anda yüzde 7 olan şehirlerdeki ev sahiplerinin oranını 2015 yılı sonunda yüzde 20'ye çıkarmış olacaktır. Çin ekonomisindeki hızlı büyüme, kentlerde yaşam düzeyinin iyileşmesi, yüksek kalitede enerji hizmetleri ile birlikte ev aletlerine olan talebi de artırmaktadır. Diğer taraftan son dönemde Çin, ev aletleri ve ampul gibi enerji tüketen araçların üretiminde de dünya ölçeğinde ön sıralara gelmektedir.

Ulaştırma ve Telekomünikasyon Altyapısı

Altyapıda en büyük eksiklik ulaşım ve haberleşmede duyulmaktadır. Çin'de bugün itibarıyla 502 aktif havaalanı bulunuyor. 2012 yılında 82 milyon yolcuya hizmet veren Pekin Uluslararası Havaalanı dünyanın en büyük 2. havaalanı olmuştur. Çin'de 130'u uluslararası ulaşım için 2.000'den fazla liman bulunmaktadır. 2012 yılı itibarıyla dünyanın en yoğun 20 limanının 10'u Çin'dedir. Ayrıca Çin 6300 km'lik hızlı tren ağıyla dünyanın en büyük hızlı tren ağına sahiptir. Buna rağmen Çin'de, hali hazırda ulaşım altyapısının, talebin ancak %60'ına cevap verebildiği tahmin edilmektedir. Limanlar ve demiryolları talebe cevap verememektedir. Havayolu taşımacılığı, malzeme, ileri teknoloji ve eğitilmiş personel eksikliği içindedir. Enerji yetersizliği diğer önemli bir problem olarak ortaya çıkmaktadır. Son yıllarda yabancı ortaklı sanayi tesisleri de olmak üzere, bilhassa elektrik enerjisi eksikliği nedeniyle, sanayi üretimi kesintilere maruz kalmaktadır.

Enerji

Çin'de enerji talebi son 30 yıldaki ekonomik performansa paralel olarak son 10 yılda toplamda %110 büyüme gerçekleştirmiştir. 2009 yılı itibarıyla Çin ABD'yi geçerek dünyadaki en büyük enerji tüketicisi olmuştur. 2011- 15 dönemini kapsayan 12. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda enerjideki yükselen talebe önlem olarak enerji verimliliğini artırma ve endüstri kümelenmeleri gibi uygulamalar hayata geçirilmeye başlanmıştır. Çevre kirliliğinin Pekin'deki gibi birçok bölgede yükselmiş olması alternatif enerji kaynaklarına yönelimi başlatmıştır. Doğalgaz, nükleer enerji ve yenilenebilir enerji kaynaklarının enerji üretimindeki payının artırılması hedeflenmektedir. Ancak bu dönüşümün oldukça uzun sürede gerçekleşeceği aşikârdır. Örneğin, dünyada hali hazırda elektrik üretiminin %20'si doğalgaz kaynaklarından elde edilirken; Çin'in %10'a ulaşması ancak 2020 yılında gerçekleşebilecektir. Son dönemde, "Enerji Kullanımında Verimlilik" temalı çalışmalar sonuç göstermiş olup Ulusal Enerji İdaresi tarafından açıklanan rakamlara göre 2013 yılının Şubat ayında elektrik tüketimi bir önceki yılın aynı dönemine göre % 12,5 oranında azalmıştır.

Bankacılık

1993 yılından bu yana bankacılık sistemi üzerindeki reform çalışmaları hız kazanmıştır. Reform çabalarının odak noktasını, Çin Merkez Bankası'nın sosyalist sistemin monopol bankası olma statüsünden kurtarılması oluşturmaktadır. Bu bankanın işlemlerinin daha açık hale getirilmesi çalışmaları, diğer kamu bankalarının yeniden yapılanmasını da beraberinde getirecektir. Bugün için ülkede hem uzman bankalar, hem de geniş kapsamlı işlemler yürüten genel nitelikli bankalar faaliyet göstermektedir. Özel projelerin finansmanı söz konusu uzmanlık bankalarınca sağlanmaktadır. Kamu bankaları zarar içindeki kuruluşların finansmanı yüzünden zor durumda olduğundan, bunların reform kapsamına alınması yerine yabancı sermaye ile birlikte yeni finans kurumlarının oluşturulması öngörülmektedir. Günümüzde ticari kredi, devlet kredisi ve tüketici kredisi gibi çeşitli modern bankacılık araçları kullanılmaya başlanmış ve böylece ticari faturalar, kredi kartları, tahviller gibi kavramlar bankacılık sektöründeki yerlerini almaya başlamıştır. Bankacılık sektörünün gelişimi Çin ekonomisinin dışa açılma çabalarının bel kemiği durumuna gelmiştir. 2050 yılına kadar Çin'de bankacılık sisteminin yurt içi kredi miktarının 45 trilyon dolara çıkması bekleniyor. Akbank ile Çin Bankası, Türkiye'de ilk kez bir banka tarafından kurulan "Çin Masası" için 25 Eylül 2012 tarihinde işbirliği anlaşması imzalamıştır. Türkiye'de faaliyet gösteren, Türk şirketleriyle ortaklığı bulunan ve Türkiye'ye yatırım yapmayı planlayan Çinli firmalara hizmet vermek üzere kurulan "Çin Masası'nın", Çinli firmaların Türkiye'deki ilk "kontakt noktası" olması planlanmaktadır. Çin ile iş yapan veya yapmak isteyen firmalara ihtiyaç duyacakları dış ticaret, yapılandırılmış finansman, hazine ürünleri, Yuan işlemleri ve garanti mektupları gibi konularda bankacılık hizmeti sunulması planlanmaktadır.

Perakende Sektörü

Çin'de; Guangdong, Jiangsu, Zhejiang, Shandong, Fujian, Şanghay ve diğer başlıca bölgelerdeki üretim toplam üretimin %80'inden fazlasını kapsamaktadır. Üretimin %90'ından fazlası Çin anakarasında yapılmaktadır. İç pazardaki talep taşrada üretim yapmakta olan firmalarla karşılaşmaya çalışılırken, şehirlerdeki küresel firmalar genellikle dış ticarete yönelik üretim yapmaktadır. Çin'de perakende sektörü ekonomik büyümeden pozitif yönde etkilenmektedir. Son 5 yılda, 2009 yılı hariç, her yıl %10'un üzerinde bir büyüme gerçekleştirmiştir. Perakende sektöründe toplamda %78,7'lik bir büyüme görülmüştür. Bu büyümede en büyük katkı hükümetin iç talebi arttırmaya yönelik politikalarına ve sektöre yönelik artan yabancı yatırımlara aittir. Çin'de mağaza perakendeciliği son 5 yılda yıllık ortalama %11,9 büyüme göstererek düzenli bir gelişim göstermiştir. Çin'de perakendeciliğin ufak bir kısmını oluşturan telefonla pazarlama, doğrudan postalama, kapıdan kapıya satış gibi yollarla faaliyet gösteren mağaza dışı perakendecilik ise henüz gelişme aşamasındadır. Çin'in perakende sektörünün her geçen yıl büyüüp küresel perakende pazarındaki payını giderek arttırması beklenmektedir. 2020 yılına gelindiğinde Çin'in küresel perakende pazarındaki satışların %36'sına sahip olacağı öngörülmektedir. Dünyanın en çok perakende satış yapan ilk iki şehrinin sırasıyla Şanghay ve Pekin olacağı tahmin edilmektedir. Toplam perakende satışlarındaki yüksek artış rakamlarına rağmen Çin, BRIC ülkeleri içinde kişi başına perakende harcamalarında yıllık 2000 \$ harcama ile Rusya ve Brezilya'nın ardından üçüncü sırada yer almaktadır. 2015 yılına kadar perakende satışlarında yaşanacak olası artışların sonucunda kişi başı perakende harcamalarında Çin'in Brezilya'yı geçmesine kesin gözüyle bakılmaktadır.

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

İşçi ücretlerinin artık düşük olmaması ve gelişmiş ülkelerden gelen ihracat talebinin azalmaya başlaması Çin'de doğrudan yabancı yatırımlarda azalış olabileceği tahminlerini doğurmaya başlamıştır. Fakat artan iç talep doğrudan yabancı yatırımları arttırıp olumsuz etkenleri pozitif çevirebilir.

Son yıllarda, Çin, ekonomik büyüme modelinde, niceliksel büyümeden kalite gelişimine yöneldikçe, Çinli firmalar yeni sektörler yatırım yapmaktadırlar. Bu yeni sektörlerin başlıcaları yüksek teknoloji, gıda, tarım, emlak ve hizmet sektörleridir. 2016 yılında, Çinli firmaların değer olarak yurtdışında gerçekleşen ilk 10 şirket satın alma ve birleşme işlemlerinde sadece 1 şirket satın alma ve birleşme işlemi, madencilik sektörüne yönelik olurken 5 yıl öncesinde söz konusu şirket satın alma ve birleşmelerinin, 6'sı petrol ve doğalgaz ve 1 tanesi madencilik sektörüne yönelik olmuştur.

Son yıllarda, Çin'in yurtdışı yatırımlarındaki destinasyonların farklılaşması da göze çarpmaktadır. Yatırımlar, hammadde zengini gelişmekte olan ülkelere gelişmiş teknolojiye, markalara ve küresel dağıtım ağlarına erişim sağlamak için gelişmiş ülkelere kaymaktadır. 2010 yılında değer olarak en büyük 10 şirket satın alma ve birleşmelerinin yarısı gelişmiş ülkelerde gerçekleşirken 2016'da ise en büyük 10 şirket satın alma ve birleşmelerinin 9'u gelişmiş ülkelerde gerçekleşmiştir. Geçmişte, Çin'in büyük kamu şirketlerinin yurtdışı yatırımları dikkat çekerken son zamanlarda özel sektör firmalarının yurtdışı yatırımlarındaki iddialı yükseliş göze çarpmaktadır.

Perakende, lojistik ve finansal hizmetlerde yatırım yapmayı düşünen yabancı yatırımcılar diğer sektörlerde yatırım yapmayı düşünen yatırımcılara göre daha kararlı ve tedbirli olması gerekmektedir. Vergi kolaylıkları ve ucuz arazi teşviklerinden ziyade artık yeni düzenleyici engeller ve kısıtlamalar görülebilir. Devlet teşvik etmek istediği sektörlerde daha çok taviz vermeyi tercih etmeye başlayacaktır. Fakat bu tavır Çin hükümetinin yabancı yatırımlara sırtını döndüğü anlamına gelmemektedir. Aksine 12. Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında alternatif enerji, biyoteknoloji, bilgi teknolojileri ve yüksek teknolojili üretim ekipmanları gibi sektörlerde yabancı yatırımlar da en az yerli yatırımlar kadar desteklenmektedir.

2017 yılında % 44 olacağı tahmin edilen ülkedeki toplam yatırımların GSYİH'ya oranının, 2018 yılında %43,3 ve 2022 yılında %41,8 olması beklenmekte, (IMF-Ekim 2017) 2014-2016 döneminde toplam doğrudan yabancı yatırım miktarı 397,8 milyar dolar olan Çin, 2016 yılında 1,4 trilyon dolarlık toplam yabancı sermaye stoku ile dünyada 3. sırada [A.B.D. 6,4 trilyon \$ ile 1., Türkiye 132,9 milyar \$ ile 37. Çin, 2016 yılında 133,7 milyar \$ ile doğrudan yabancı yatırım çeken ülkeler arasında 3. sırada yer almıştır. UNCTAD 2017 Yatırım Raporuna göre Çin 2016 yılında yurt dışına en çok yatırım yapan ikinci ülke konumundadır.

2017 yılı için de en çok yatırımın yöneleceği ülkeler arasında ikinci konumda görülmektedir. Ayrıca çok uluslu şirketlerin merkezlerinin de en çok tercih ettiği ülkeler arasında yer almaktadır. Yatırımların yöneleceği ikinci sıradaki ülke olarak işaret edilmektedir. 2017 yılında Çin'in yurt dışı yatırım konusunda en çok yatırım yapması beklene ülkeler arasında olması beklenmektedir. UNCTAD 2015 Dünya Yatırım Endeksi Raporu'na göre Çin dünyanın en büyük

FDI talebini yaratan ülke olmakla birlikte 2015-17 döneminde çokuluslu şirketlerin küresel boyutta yaptıkları girişimlerde en büyük yatırım miktarını çeken ülke olmuştur. Çin'e 2015 yılında bir önceki yıla göre %6,4'lük artışla 135 milyar dolarlık bir FDI girişi yaşanmıştır.

Çin'e 2016 yılında gelen yabancı sermaye 2015 yılına göre %1 azalarak 134 milyar dolar gerçekleşmiş ve Dünyada ABD ve Birleşik Krallık' ın ardından 3. sırada yer almıştır. Çin yurt dışına yaptığı 183 milyar dolar doğrudan yabancı yatırımlara da 2016 yılında %44 artışla ilk kez ikinci sıradaki yatırımcı olmuştur.

Tablo 1: En Çok Yatırım Yapan Ülkeler

Yatırımcı Ülkeler	2015, %
Hong Kong	73,4
Singapur	5,5
Tayvan	3,5
G.Kore	3,2
Japonya	2,5
ABD	2,0
Almanya	1,2
Fransa	0,9

Kaynak:UNCTAD, Invest In China

Tablo 2: Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan Yabancı Yatırımlar	2013	2014	2015	2016
FDI Girişi (milyon USD)	123.911	128.500	135.610	133.700
FDI Yurt İçi Stoku (million USD)	956.793	1.085.293	1.220.903	1.304.404
FDI Yurt Dışı Stoku (million USD)	660.478	882.642	1.097.865	1.280.975
FDI Girişi (%GDP)	1,3	1,2	1,2	1,2
FDI Stock (% GDP)	9,9	10,3	10,9	11,9
FDI Çıkış (milyon USD)	107.844	123.120	127.560	183.100

Kaynak: UNCTAD

Yatırımlara Sağlanan Teşvikler

Çin’de yatırım teşvikleri belirli ülkeler veya bölgeler bazında değil, genel olarak tercihli sektörler ve tercihli bölgeler/şehirler bazında düzenlenmekte ve mevcut ihtiyaçlar doğrultusunda revize edilmektedir. Örnekleme gerekirse, yeni tarım teknolojileri ve entegre tarımsal kalkınma, enerji, bazı ulaştırma alt sektörleri, özel hammadde projeleri ve yüksek teknoloji gibi sektörler desteklenmektedir. Bununla birlikte, eski teknoloji, çevreye ve enerji kullanımına duyarlı olmayan projeler, bazı ulaştırma alt sektörleri ile madencilik ve mineral sektörleri kısıtlı olarak desteklenmektedir. Öte yandan, yabancı yatırımcıların, askeri ve savunma alanlarında, çevreye duyarlı olmayan ve yoğun enerji tüketimine yönelik projelerde yatırım yapmalarına izin verilmemektedir.

Çin ticaret politikası gereği tarife ve tarife dışı engelleri uygulamaktadır. Tarife dışı engeller, merkezi ve bölgesel düzeyde Ekonomik ve Ticari Komisyon, Devlet Planlama Komisyonu ve Dış Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Bakanlığı (MOFTEC) tarafından yürütülmektedir. Çin vergilerini kademeli olarak düşürmesine rağmen tarifeler genel görünüş itibarıyla yüksek bulunmaktadır. Burada temel amaç ithalatın kısıtlanması yolunda yerel endüstrilerin korunmasıdır. İthalat tarifeleri bu durumları ile ticari imkanları engelleyen başlıca unsur olmaktadır.

Çin’de 5 özel ekonomik bölge bulunmaktadır (SEZ) Shenzhen, Zhuhai, Shantou, Xiamen ve Hainan adası. SEZ’lerdeki firmalar bu bölgelerde kullanılmak üzere ithal edilen mallara ilişkin tarife indirimleri ve vergi avantajlarından yararlanmaktadır. Bu bölgelerde ithal edilen ürünler sadece bölge içinde kullanılıp iç piyasada satışa sunulamazlar. Buna ek olarak 14 “Açık Kıyı Şehri” ve bölgesi, yabancı yatırım projelerine izinli ve yatırım teşvikleri vermekte, gerekli ekipman ve teknoloji ithalatına gümrüksüz giriş imkanı sağlamaktadır.

Ayrıca 14 kıyı şehrinde iç bölgelerdeki 16 ırmak kıyısı yerleşim yerine, 200 kadar Ekonomik ve Teknolojik Gelişme Bölgesi bulunmaktadır. Bu bölgeler yabancı yatırımcılar için çeşitli kolaylıklar sağlamaktadır. Bilim Parkları ve Yüksek Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde ise özellikle yüksek teknoloji gerektiren aktiviteler için bazı imtiyazlar sunulmaktadır. Bu avantajlar arasında vergi imtiyazları, özel finansman, inşaat yardımı, hammaddeler için ithalat izni zorunluluğundan muafiyet sayılmaktadır. Son olarak 3 Serbest Ticaret Alanı, 2 İhracat İşleme Bölgesi (EPZ) bulunmaktadır. Bu tür yerlerde ithalat her türlü vergiden muaftır, iç piyasaya satış yasaktır. Anılan 2 ihracat işleme bölgesi serbest ticaret bölgelerine benzemektedir. Çin’in DTÖ’ye girişi bütün bu uygulamalarının standart bir temele oturtulması ile yakından ilişkisi bulunmaktadır.

İthalat sırasında gümrüklerin şeffaflıktan yoksun olması temel problemlerden birisidir. Aynı ürün gümrük giriş kapısı itibarıyla farklı gümrük vergi oranlarına tabi olmakla kalmayıp, gümrük vergisinin pazarlık (görüşme) suretiyle belirlenmesi söz konusu olabilmektedir. Zira yerel otorite gümrük vergisini belirlemede esnekliğe sahip bulunmaktadır. Dış ticaret yapan bütün kuruluşlar MOFTEC’in himayesi altındadır. Sadece MOFTEC tarafından izin verilen kuruluşlar dış ticaret yapabilir. İki resmi model mümkün olmaktadır: Dış ticaret yapma iznine sahip Dış Ticaret Şirketleri (FTC) ve Üretim Şirketleri. Üretim Şirketleri kendi üretimlerini ihraç ve gerekli girdileri ithal edebilirler. Bu izin MOFTEC tarafından verilmektedir. İki tip şirket de tarifeler, kotalar, izinler ve döviz kuru itibarıyla FTC’ler gibi muamele görmektedir. Yabancı sermayeli (FIE) kuruluşlar da yerli satışlar ve ihracat açısından sadece kendi üretimleri ile sınırlandırılmıştır. Bu kuruluşların tamamlayıcı ürünler ithal etmelerinde önemli sorunlar çıkmaktadır.

İthal edilen ürünlerin kontrolü devlet makamları tarafından yapılmaktadır. Herhangi bir bağımsız şirketin Çin limanlarında çalışmasına izin verilmemektedir. Anlaşmazlık halinde ihracatçının olayı tarafsız bir merciye havale etmesi mümkün olamamaktadır. Dış ticaret yapma hakları devlet mülkiyeti Dış Ticaret şirketlerine aittir. (Ya da yabancı sermayeli olup üretimlerini ihraç etmek zorunda olanlara) Çin'de bireylerin dış ticaret yapması yasaklanmıştır.

Bu durum GATT Anlaşmasının 11. Maddesinin ihlali anlamına gelmektedir. Zira DTÖ sistemin temel amacı bireylere ticaret yapabilme şansını verebilmektedir. Ekim 1998'de, Ocak 1999'dan itibaren ihracatın özel sektöre açıldığı duyurulmuştur. Bu tarihten sonra dış ticaret yapma izni olan özel firma sayısında önemli bir artış kaydedilmiştir.

DIŞ TİCARET

Çin Halk Cumhuriyeti 2,5 milyar dolar ihracat ile dünyanın en büyük mal ihracatçısı konumundadır. 2018 yılında Çin'in ihracatı bir önceki yıla göre %10,1 oranında artmış ve 2,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İthalatı ise bir önceki yıla göre %15,7 oranında artarak 2.1 milyar dolar olmuştur.

Tablo 3: Çin' in Dış Ticareti (Milyon Dolar)

YIL	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2015	2.273.468	1.679.564	3.953.032	593.904
2016	2.097.637	1.587.921	3.685.558	509.716
2017	2.271.796	1.840.957	4.112.753	430.839
2018	2.494.230	2.134.987	4.629.217	359.242

Kaynak: Trademap

Çin' in İhracatı

Çin ekonomisi dünyanın en hızlı büyüyen ve en fazla ihracat yapan ülkesidir. 2019 yılında ABD, AB ve Çin'deki ekonomik büyümenin yavaşlayarak süreceği ve bu nedenle dünya ekonomisi büyümesini de aşağı çekecekleri beklenmektedir. Çin ekonomisinde yavaşlama diğer önemli bir riski oluşturmaktadır. Çin ekonomisi 2014 yılı başından itibaren kontrollü olarak ihracat ve yatırımlara dayalı büyümeden iç talebe dayalı ve daha dengeli bir büyümeye geçmektedir. ABD'nin başlattığı ticaret savaşları sonucu Çin'de büyümenin %6'nın da altına düşmesinden endişe edilmektedir. Çin'in daha yavaş büyümesi dünyanın geri kalanı için de önemli bir yavaşlama anlamına gelmektedir.

Tablo 4: Çin' in İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2015	2016	2017	2018
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	212.570.058	201.364.563	219.421.769	240.354.409
8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen mak.	137.210.906	125.006.320	142.184.062	154.213.478
8542	Elektronik entegre devreler	69.361.768	61.156.505	66.507.730	84.666.601
8473	84.69 ila 84.72 pozisyonlarındaki makina ve cihazlarda kullanılmaya elverişli aksam-parça-aksesuarlar (kutu, kılıf vb)	28.853.747	25.856.350	32.942.651	45.279.413
8528	Monitörler ve projektörler, televizyon alıcı cihazları	28.178.547	28.230.880	31.486.964	33.449.973
8708	Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	28.258.328	28.276.090	31.049.571	34.849.548
9405	Diğer aydınlatma cihazları, ışıklı panolar, ışıklı tabelaları ve benzer eşya ve bu eşyanın aksam ve parçaları	35.662.322	29.970.636	29.003.718	30.586.158
9013	Sıvı kristalli tertibat, lazerler, diğer optik cihaz ve aletler	33.960.798	28.740.579	28.419.868	25.749.898
4202	Deri ve köseleden sandık, bavul, valiz, evrak çantası, seyahat eşyası, kılıf vb.	28.201.561	24.923.194	26.882.582	27.401.221
8541	Diyodlar, transistörler vb yarı iletken tertibat; ışık yayan diyodlar; monte edilmiş piezo elektrik kristaller	31.609.928	26.613.091	26.774.699	29.054.830
9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	29.134.833	25.912.278	26.685.685	28.090.223
2710	Petrol. yağları.ve.bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	19.087.416	19.395.489	25.503.451	35.751.953
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	26.341.346	24.318.117	25.315.264	26.695.158
6204	Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüzme kıyafetleri hariç)	25.876.913	24.832.581	24.902.202	22.987.060
9503	Üç tekerlekli bisikletler, skuterler, oyuncak bebekler, diğer oyuncaklar, küçültülmüş modeller, bilmeceler (puzzle)	15.663.715	18.382.560	24.261.407	25.467.875
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	23.643.776	21.866.910	23.469.132	25.947.703
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	21.406.247	20.882.871	22.172.823	23.535.045
6402	Dış tabanı ve yüzü kauçuk veya plastik maddeden olan diğer ayakkabılar	24.510.404	21.405.224	21.573.666	19.993.673
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar, ortam ısıtıcıları, saç ve el kurutucuları, ütüler, rezistanlar	18.805.140	18.323.908	19.623.468	21.116.222
3926	Plastikten diğer eşya	17.942.480	16.628.554	17.928.568	19.504.974
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. eşya (örme)	19.718.754	17.627.993	17.325.002	18.131.289

2018 yılında Çin'in ihracatında en önemli ülkeler, ABD, Hong Kong, Japonya, ve Güney Kore'dir. Ülkemiz Çin'in ihracatında 27. sırada yer almaktadır.

Tablo 5: Çin'in Önemli İhracat Ortakları

Ülkeler	2015	2016	2017	2018
ABD	409.979.244	385.677.759	431.664.273	479.701.581
Hong Kong	330.462.787	287.251.662	280.975.081	302.960.301
Japonya	135.616.443	129.268.487	137.368.622	147.235.099
G. Kore	101.286.384	93.707.103	102.834.413	109.028.749
Vietnam	66.017.020	61.094.097	72.117.144	84.015.799
Almanya	69.154.834	65.214.031	71.224.289	77.908.711
Hindistan	58.228.027	58.397.761	67.925.121	76.880.637
Hollanda	59.453.380	57.447.210	67.325.060	73.124.185
Birleşik Krallık	55.664.076	56.713.517	56.987.896	-
Türkiye	18 607.841	16.686.641	18.143.520	

Kaynak: Trade Map

Çin' in İthalatı

Çin'in 2018 yılı ithalatında öne çıkan sektörler arasında; Elektronik entegre devreler, Ham petrol ve petrol yağları, otomobil ve telefon/ses/görüntü cihazları yer almaktadır.

Tablo 6: Çin'in Başlıca Ürünler İtibariyle İthalatı (Bin \$)

GTİP	ÜRÜNLER	2015	2016	2017	2018
8542	Elektronik entegre devreler	230.657.123	227.616.904	258.559.727	312.735.353
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	134.342.874	116.660.748	162.191.057	239.222.367
2601	Demir cevherleri ve konsantreleri	57.393.061	58.032.584	76.165.460	75.011.055
8703	Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dâhil)	44.212.268	44.005.218	49.940.232	49.609.624
8517	Telefon.cihazları,.ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	48.418.939	45.899.865	47.795.304	48.891.728
1201	Soya fasulyesi	34.790.413	33.981.149	39.627.274	38.077.974
9013	Sıvı kristalli tertibat, lazerler, diğer optik cihaz ve aletler	46.341.132	37.981.021	37.177.141	33.772.328
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	24.894.765	23.002.120	33.001.940	50.034.610
8541	Diyodlar, transistörler vb yarı iletken tertibat; ışık yayan diyodlar; monte edilmiş piezo elektrik kristaller	29.351.070	27.865.658	27.871.890	28.542.825
8708	Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	23.350.726	25.468.891	27.076.415	29.318.894
2603	Bakır cevherleri ve konsantreleri	18.780.896	20.888.054	26.107.243	32.727.689
8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen mak.	26.057.975	25.766.121	26.023.959	31.280.623
8802	Helikopterler, uçaklar vb; uzay araçları (uydular dâhil), uzay araçlarını fırlatıcı araçlar ve yörünge-altı araçları	23.609.561	20.432.497	23.725.272	27.636.799
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	20.936.129	18.118.094	20.626.408	25.637.757
2902	Siklik hidrokarbonlar	16.479.175	15.625.742	19.843.506	24.736.395
8486	Yarı iletken disklerin, külçelerin, entegre devrelerin vb imalatında kullanılan makine ve cihazlar; aksam-parça-aksesuar	12.491.142	14.033.544	19.647.951	30.614.955
2701	Taşkömürü; taşkömüründen elde edilen briketler, topak vb. katı yakıtlar	10.137.073	11.510.310	18.522.785	19.586.188
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	14.963.867	14.046.432	16.943.483	20.743.467
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	14.240.150	11.157.369	14.473.295	20.065.458

Kaynak: ITC-Trade Map

ABD'den sonra dünyanın en büyük 2. ithalatçısı olan Çin'in 2018 yılında ilk beş tedarikçisi Güney Kor, Japonya, Taipei, ABD, Almanya, Avustralya, Brezilya, Vietnam, Malezya ve Rusya'dır. 2018 yılında Türkiye, Çin tedarikçileri arasında 59. sırada yer almaktadır.

Tablo 7: Başlıca Ülkeler İtibari ile İthalatı (1000 \$)

Sıra	Ülkeler	2015	2016	2017	2018
1	G. Kore	174.506.083	158.974.531	177.523.904	204.566.451
2	Japonya	142.902.573	145.670.688	165.494.647	180.401.786
3	Taipei	143.204.215	138.847.227	154.796.770	177.345.362
4	ABD	148.693.056	135.120.133	154.839.684	156.004.357
5	Almanya	87.623.361	86.109.030	96.932.837	106.257.241
6	Avustralya	73.509.971	70.895.013	94.632.692	105.083.923
7	Brezilya	44.089.358	45.855.047	58.476.878	77.141.726
8	Malezya	53.277.331	49.269.637	53.961.162	63.321.954
9	Vietnam	29.831.745	37.171.604	50.374.166	64.087.360
11	Rusya	33.258.663	32.260.148	41.351.921	58.887.066

Kaynak: Trade Map

PAZAR İLE İLGİLİ BİLGİLER

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Bu konuda geniş kapsamlı bir çalışma 1995 yılında başlatılmıştır. Bu tarihten önce 1991 yılında telif haklarını yürürlüğe sokan bir kanun ile 1993 yılında patent kanunu işlerlik kazanmıştır. Böylece fikri mülkiyet hakları korsanlığı yapılan alanlarda ortak yatırımlara gidilmesi konusunda bir esneklik yaratılmıştır. Ancak bu durum uluslararası alanda önemli bir şikayet konusu olmaya devam etmektedir.

Özel olarak telif hakları konusunda karşılaşılan sorunlar önce Ulusal Telif Hakları İdaresi nezdinde çözümlenmeye çalışılmaktadır. Sonuç alınmadığı takdirde Çin mahkemelerine başvurulabilir. Halen Pekin, Şanghay ve Guangzhou kentlerinde özel fikri mülkiyet hakları mahkemeleri kurulmuş durumdadır.

Dağıtım Kanalları

Çin pazarına ihracat yapmak isteyen firmaların önünde iki temel seçenek bulunmaktadır. Çinli ticaret firmaları veya aracılardan temas kurmak ve bir temsilcilik bürosu yoluyla kendi satışlarını düzenlemek. Çin’de bir aracı bulmak çok kolay olmayan bir işlemdir. Zira ithalat/ihracat yetkisi ile yeterli pazar tecrübesinin birlikte bulunduğu aracılardan bulmak zordur. Yabancı firmaların doğrudan Çin pazarında ticarete katılmaları yasaktır. Bu firmaların yalnızca Çin’de yaptıkları üretimin belli bir kısmını pazarlama hakları vardır. Çin dahilinde dış ticaret faaliyetinde bulunan Çinli firmalar özel izne sahip olmak zorundadır.

Son zamanlarda ortaya çıkan çok sayıda yerel satış aracılığı, büyük ticaret firmaları yanında faaliyet göstermekte ve iç dağıtım ve pazarlama işlemlerini takip etmektedir. Ancak bunların ithalat/ihracat yapma yetkisi bulunmayabilmektedir.

Çin pazarına girmenin bir başka yolu, bu pazara teknoloji transferi yapmak veya buna dair söz vermektir. Böylesi bir teknoloji transferinin gelecekte Çinli rakipler doğuracağı düşünüldüğünden, çoğu firma gelecekte teknolojisini yenileme sözü vererek lisans elde etmeyi seçmektedir.

Büyüklüğü ile göz kamaştırıcı bir piyasa olan Çin pazarında yer edinmek ve dağıtım kanalları oluşturmak isteyen yabancı firmaların sıklıkla kullandığı bir yol olarak franchising gittikçe önem kazanmaktadır. Çin İç Ticaret Bakanlığı'nın bu uygulamadan memnun olduğu ve franchising uygulamalarının gelecekte daha da geliştirileceği dile getirilmektedir. Henüz bağımsız bir franchising yasası çıkarılmamıştır. Ancak yabancı firmalar çeşitli franchising metodlarını kullanarak çok yönlü dağıtım kanalları oluşturmaktadır.

Çin perakende pazarında giderek artan sayıda yabancı firma ortak yatırımlar yoluyla yer almaktadır. Çin, halen deneme bazında 15 kadar ortak girişime perakende mağazası açma ve ithalat/ihracat yapma yetkisi tanımıştır. Bu uygulamanın genişletilmesi beklenmektedir.

Bir temsilcilik bürosu açmak, yapılan işin kontrolünün Çinli ortakların eline geçmesini önleyen ve böylece yabancılara avantaj sağlayan bir uygulamadır. Bu şekilde pazara girilmesi sayesinde yabancı firma, satış ekibi üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmakta ve teknik uzman ekibini en verimli şekilde kullanabilmektedir.

Ayrıca farklı bölgelerde farklı pazar ve ticaret gelenekleri oluşmuş olduğundan birden fazla temsilci/firma ile çalışmanın uygun olabileceği düşünülmektedir.

Çin pazarında başarı elde etmek için Çinli partnerin önemi oldukça büyüktür. İyi bir partner, komünist yönetimin alışkanlıklarından kurtulamamış, bürokratik zihniyetli devlet yetkilileriyle kurulacak ilişkiler sayesinde engellerin daha kolay aşılmasını sağlayabilecektir. Ayrıca partnerin amacının iç pazarda yer elde etmek olmasına ve kolay yoldan Çin'den ihracat yoluyla döviz kazanmak olmamasına dikkat edilmelidir.

Tüketici Tercihleri

Çin pazarının önemli bir özelliği olarak, malların pazarlanması konusunda kişisel ilişkilerin büyük öneme sahip olduğu bilinmektedir. Gerek tüketiciler gerekse aracı durumunda olan kişiler açısından tanıdık kişilerle alışveriş yapmak ve onların ürünlerini tercih etmek önemli bir kültür faktörüdür. Tüketici ile firma arasında reklamlar aracılığıyla tanışıklık kurulması bu bakımdan da önem kazanmaktadır.

Çin'in son yıllardaki tüketici eğilimlerinde etkileyen en önemli faktörlerden biri sayıları 200 milyonu bulan üst gelir grubundaki tüketicilerdir. 1,3 milyar nüfusa sahip Çin'de 400 milyon Çinlinin kişi başına düşen yıllık geliri satın alma gücü paritesine göre 8 bin \$'dır. Bu kesimin gelirlerinin önümüzdeki 5 yılda da her yıl ortalama %16 büyüyeceği tahmin edilmektedir. Çin'de özellikle bu kesimdeki tüketim eğilimlerinde tutumluluktan hedonizme(hazcılık) geçiş görülmektedir. Lüks yaşam biçimi eskiden yolsuzluk, çöküş ve eşitsizlik anlamına gelirken şimdilerde bireyin karakteristik özelliklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Çinliler eskiden sosyal yaşamda kendi aidiyetlerini gayrimenkul ve araçlarla kanıtlarken bu listeye artık hazır giyim ve mücevherat da eklenmiştir. Kısacası, lüks tüketim artık zenginliğin ve sosyal statünün

bir göstergesi olarak sayıldığından bir bireyin maddi durumunda ani bir yükseliş olduğunda onun lüks harcama yapması birey için gayet normal bir ihtiyaç olarak görülmeye başlamıştır. Morgan Stanley uzmanlarından Claire Kent de bu değişimi şu sözleriyle desteklemiştir: “Çinliler lüks tüketim için doğmuşlardır. Çin’de sınıf atlamak lüks tüketimi beraberinde getirir.” Bahse konu gelir grubunun tükettiği ürünler hem kalite olarak hem de fiyat olarak ABD ve Avrupa’daki benzerleriyle aynı göstergelere sahiptir. Diğer taraftan, uluslararası şirketler/markaların bu pazara hakimiyeti her geçen gün artmaktadır. Çin’de bu yüksek gelirli kesim dünya çapında tanınan ve büyük saygınlığa sahip yabancı markaları tercih ederken, orta gelirli kesim Hong Konglu markaları tercih etmektedir.

Çin’deki tüketici eğilimlerini belirleyen en önemli faktörlerden bir diğeri ise genç nüfustur. Bu hedef kitle; savurgan, genç, iyi eğitilmiş, varlıklı, sosyal ve yeni ürünlere ilgilidir. Bu gençler zengin gruptan olmamalarına rağmen bu sınıftakiler gibi lüks harcama yapabilmektedirler. Örneğin, bu gruptakiler en zengin gruptakiler gibi çok ünlü bir markanın sattığı çantaya 700 \$ bütçe ayıramamakla beraber daha az tanınır bir markaya 270 \$ ayırarak psikolojik tatmin sağlayabilmektedirler. Bu alışkanlık marka bağımlılığını ikinci plana itmiştir. Geçtiğimiz yıllarda bu genç kesim için marka isminden ziyade, moda uygun ve yenilikçi ürünlerin yanı sıra fiyatı uygun ürünler birinci tercih sebebi olmuştur. Bu açıdan son moda ürünlerde gençlerin karşılayabileceği fiyatlardaki ürünlerle pazara girmek önem arz etmektedir. Bu paralelde Çinli gençlerin modayı yakından takip edip yeni trendlere oldukça hızlı bir şekilde uyum sağladıkları ve tüketim alışkanlıklarını bu doğrultuda geliştirdikleri gözlemlenmiştir. Bahse konu gençlerin alım davranışlarının değişken olduğu ve bunun devamlı takip edilmesi gerektiğinin farkına varılmalıdır. Bu açıdan Çin pazarına girecek firmaların bu genç tüketicilerin satın alma davranışlarını rakiplerinden daha hızlı yakalayıp daha verimli ve dinamik bir pazar bilincine sahip olmaları gerekmektedir. Çinli gençlerin bir diğer önemli özelliği ise başkasında olmayı giyme ve kendine özgü bir giyim tarzı oluşturma güdüsüne sahip olmalarıdır. Bu alanda gerekli stratejik yaklaşımlar sergilenirse genç tüketicilerin en çok tercih ettiği markalardan birisi olmak hiç de zor olmayacaktır.

Son yıllardaki eğilimlerde görülen değişimlere rağmen tüketim malları açısından temel belirleyicilerden birisi halen ürünün fiyatıdır. Çin’de, gittikçe büyüyen ve yüksek fiyatlı statü ürünlerini almaya gücü yetebilen bir orta sınıf bulunmaktadır. Ancak çoğu Çinli tüketici, fiyatlar konusunda hala çok hassastır ve ucuz ürünü seçmektedir. Bazı durumlarda satış sonrası hizmet ve oldukça yüksek ürün kalitesi gibi etkenlerin fiyat faktörünün önüne geçtiği görülse de çoğu ürün için temel belirleyici fiyat olmaktadır.

Yabancı ürünleri ilgilendiren ve tüketici tercihlerini etkileyen önemli bir dezavantaj, bu ürünler için yabancıların satış sonrası ve destek hizmetleri verememeleridir. Bu durumda yabancı firmaların Çinli ortak bulması ve bu kişileri satış sonrası ve destek hizmetleri için kullanmaları gerekmektedir. Ne var ki, pek çok yabancı firma, bu yolla sağlanan hizmetler üzerinde yeterli kontrol sağlayamadığını ve tüketicinin güvenini kayb ettiklerini belirtmektedir. Sözleşme yapılan servis kurumlarının yeterli hizmeti vermesi Çin’li tüketicilerin tercihlerini doğrudan etkileyebilecektir.

Reklam ve Promosyon

Gerek geniş kitleyi hedef alan gerekse spesifik bir sanayi alanındaki müşteriyi kapsayan reklamların Çin pazarındaki potansiyel müşteriler üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Muhtemel reklam araçları arasında yayınlar, radyo, televizyon, billboard, sponsorluk gibi araçlar kullanılabilir. Ülkede Çin ya da yabancı kaynaklı pek çok reklam kuruluşu

mevcuttur. Reklam politikaları devlet tarafından belirlenmektedir. “En yüksek düzey, en iyi” gibi ifadelerin reklamlarda kullanılması kesinlikle yasaktır. Ayrıca ticaret sergileri ve fuarlar Çin’de yaygın olarak kullanılmaktadır.

Çin’de tüketici eğilimlerini yönlendirmede en önemli araçlardan biri promosyondur. Promosyon sadece stokları eritmek için değil satış psikolojisi olarak da kullanılmaktadır. Yapılan araştırmalarda Çinlilerin en son kıyafet satın alışlarının sebepleri olarak; mevsim geçişlerinde (% 35), tatil için(% 28), yeni ürün(% 23), iyi hizmet ve davranış sonucu(% 9), outlet ürünü (% 6) olarak belirlenmiştir. Mevsim geçişlerinde ve tatil dönemlerinde en çok promosyonun yapıldığı düşünüldüğünde yaklaşık her üç Çinliden ikisinin promosyon dönemlerinde kıyafet satın aldığı görülmektedir.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Hali hazırda yürürlükte olan yasalara göre ürünler belli standartları karşılamak zorundadırlar. Standartlara göre kalite belgesi verilen bir ürün üzerine güvenlik etiketi yapıştırılmaktadır. Kullanılan standartların kodları, seri numaraları ve isimleri ürün üzerine basılmış veya teknik kullanım kılavuzu ile ambalaj üzerine yazılmış olmalıdır.

Çin pazarında satılan tüm ürünler üzerinde Çince olarak; Ürün ismi, üretici ismi, adresi, temel katkı maddeleri ile bunların miktar ve özellikleri ile birlikte, satış ve kullanım için ayrı ayrı üretim ve son kullanma tarihleri, ürünün yanlış kullanımını önlemeye yönelik ve buna bağlı tehlikeleri kapsayan açıklayıcı uyarılar, uygun taşıma ve depolama ile ilgili talimatlar yer almalıdır. Ayrıca ithal edilen gıda ürünleri üzerinde ürünün güvenli olduğunu gösterecek lazer stiker bulunması istenmektedir.

Anlaşmazlıkların Çözümü

Çin’de iş yapan yabancıların, bir anlaşmazlığın çözümü için başvurabilecekleri üç temel yol bulunmaktadır: Arabuluculuk, ticaret hukukuna tabi davalar ve tahkim.

Tahkim (arbitration): Yukarıda sayılan yollar arasında en çok başvurulan yöntemdir. Uluslararası ticaret işlemleri ve taşımacılık konularındaki sorunlar için kullanılan tahkim yöntemi, anlaşmazlığın taraflarından birisi farklı ülkeye mensup olduğu, ya da yabancı menfaatler söz konusu olduğu durumlarda geçerli olmaktadır. Örneğin taraflardan birisi Çinli, diğeri Türk ise ve bu kişilerin iş yaptıkları esas ülkeleri Çin ve Türkiye ise bu yöntemle başvurulabilecektir.

Uluslararası ekonomik ve ticari ilişkilerden doğan anlaşmazlıkların çözümü ile ilgilenen, başvurulabilecek tahkim kurumlarından birisi, Çin Uluslararası Ekonomik ve Ticari Tahkim Komisyonu’dur. Özellikle denizcilik konularını kapsayan anlaşmazlıklarla ilgilenen kurum ise Çin Denizcilik Tahkim Komisyonu adını alır. Aşağıda bu kurumun İngilizce adı, adresi, telefon ve faksları verilmiştir.

Çin pazarında teknoloji lisansı almak, temsilcilik bürosu açmak gibi tüm işlemler Çin yasalarına göre işlediğinden, hukuki yardım almak bir zorunluluk olmaktadır. Gerektiğinde yararlanılabilecek avukatlık, muhasebe ve danışmanlık hizmetleri henüz gelişme aşamasındadır. Halen yabancı avukatların Çin’de faaliyeti mümkün değildir. Ancak uzun yılların Çin tecrübesine sahip kimi batılı hukuk firmaları son derece yararlı olabilmektedir. Muhasebe kuruluşları da özellikle vergi konularında fizibilite çalışmaları ve muhasebe sistemlerinin hazırlanmasında hizmet sunmaktadır.

Ulaştırma ve Taşımacılık Maliyetleri

Global kriz yük taşımacılığını da etkilemiş bulunmaktadır. Bu çerçevede:

- Kuru yük taşımacılığı mal talebinin yavaşlamasından etkilenmiştir.
- Konteynır taşımacılığı daha az zarar görse de Çin'in ihracatı ile paralel bir seyir izlemektedir.

Özellikle kuru yük taşımacılığı Çin'in mal ve hammadde talebi nedeniyle son yıllarda önemli bir büyüme göstermiş idi. Bu dönemde; örneğin Çin'in çelik tüketimi nedeniyle dünyada demir cevheri yükünün yaklaşık %50'si Çin'e yönelmiştir.

Çin'in ithal talebi dünya deniz taşımacılığı sektörünün büyüme eğilimine girmesine yol açmıştır. Bu durum sektörde yeni yatırımların yapılması ile birlikte navlun fiyatlarının yükselmesine de yol açmıştır.

Ancak ABD'de başlayarak Avrupa ve diğer bölgelere yayılan küresel kriz mal talebini azaltmıştır. Özellikle inşaat ve otomobil sektörlerindeki düşüş, bağlantılı sektörlerde de zincirleme etkiler yaparak kuru yük taşımacılığına konu olan malların talebini önemli ölçüde azaltmıştır. Olimpiyat sonrası Çin ekonomisinin yavaşlaması da durumu kötüleştirmiştir.

Çin'in kuru yük taşımacılığında önemli bir paya sahip olan demir cevherinin Brezilya'dan olan alımını askıya alması sonucu Brezilya-ÇİN hattında taşıma hacminin daralmasıyla boşa çıkan gemi sayısı görece artmıştır. Özetle Çin'in ve global krizden etkilenen diğer ülkelerin ithalatında yaşanan daralma dünya deniz taşımacılığının global krizden dolayı da olsa etkilenmesine yol açmıştır.

Kamu İhaleleri

Çin ekonomik sisteminde devletin belirleyici rolünün sürdürülmesi hedeflenmektedir. Önemli altyapı ve benzeri projeler yıllar öncesinden planlanmaktadır. Normalde oldukça pahalıya mal olan bu projeler ile birlikte DTÖ'nün Devlet Satın Alımları Anlaşmalarına (GPA) dahil olmasının Çin için bir avantaj olduğu söylenebilir. Çin'in GPA' ya dahil olması bu alandaki uygulamaların daha sağlam ve tarafsız bir hale gelmesi açısından da avantajlı görülmektedir.

Çin'e Gıda Maddeleri İhracatında Yerine Getirilmesi Gerekli Prosedürler

Çin ithal edilecek gıdaların ülkeye girişi esnasında gıda kalitesi ve hijyenini korumak için titiz ve pek çok aşamadan oluşan bir kontrol sistemi uygulamaktadır. Her yıl ülkeye ithal edilmek istenen gıdaların büyük bölümü belge eksikliği ve gerekli kalite standartlarını karşılamaması nedeniyle, anılan ürünler gümrüklerde imha edilmekte veya ürünler geri gönderilmektedir.

İhracatı yapılacak ürün 'İşletme Kaydının Zorunlu Olduğu Gıdalar Listesindeki Ürünler' kapsamında ise Çin'e ihracat yapacak yabancı üretici veya ihracatçıların, Çin Devlet Sertifikasyon ve Akreditasyon İdaresi- (AQSIQ)-'ne kayıt yaptırmaları gerekmektedir.

Adı geçen kurumun internet adresi: <http://english.aqsiq.gov.cn/>

AQSIQ gıda ithalatında ithalatçı ve avantajların ve ithal gıdanın kayıtlarının yapıldığı kurum olup başvuruların internet üzerinden yapılması mümkündür. Gıdanın ithalatı sırasında gerek ithal edilen ürün gerekse ithalatçı ve ihracatçının kontrolü bu kurum tarafından gerçekleştirilmektedir.

Aşağıda verilen internet adresinden Çin Halk Cumhuriyetince ithalatına izin verilen ürünlerin listesi ve ithalat için gerekli AQSIQ tarafından ilk başvuru formuna ulaşılabilmektedir:

<https://www.aqsiq.net/imported-food-list>

Çin Tarafından İthal edilen gıda maddelerinin listesinin bulunduğu bağlantı adresine(Link) 'aşağıda yer verilmiştir:

<https://www.aqsiq.net/imported-food-list>

Çin'e İhracatta İzlenecek Adımlar

❖ Gerekli Dokümanların Formların Doldurulması İthal Öncesi İzin Alınması

Çin çoğu gıdanın ithalatında belgeleme işlemleri son derece sıkı ve karmaşık kuralları bulunmaktadır. Gıdanın sevkiyatı öncesi ürünün kalite kontrol belgeleri, gıda sağlık sertifikası karantina belgesi, menşei şahadetnamesi, çeki listesi ambalajı malzemelerinin detaylı açıklaması talep edilmektedir. Bu dokümanlar sevkiyat sonrası Çinli makamlarca incelenmektedir. Bu nedenle gümrüğe gelen ürün ithalatında bir aksaklık yaşanmaması için Çin makamları tarafından istenmiş olan belgelerin eksiksiz hazırlanmasına büyük özen gösterilmesi gerekmektedir.

Ürünün çeşidine göre değişim göstermesi mümkünse de Çin Halk Cumhuriyeti tarafından ithal gıda ürünlerinde talep edilen başlıca belgeler aşağıda sıralanmaktadır:

- Ticari Fatura
- Gönderilen ürünlerin ayrıntılı listesi
- Gümrük beyannamesi
- Sağlık Sertifikası
- Sıvı gıdalar için şişeleme tarihi
- Gıda etiketinin orijinal örneği
- Gıda etiketinin Çince etiketi
- Gıda Kontrol Sertifikası
- Serbest Satış Sertifikası (Certificate of Free Sale)
- Çin Makamlarına
- Gümrük Beyannamesi (Çince)
- Çin Makamlarınca Verilecek Kargo Taşıma Poliçesi Başvuru Formu (China Cargo Transportation Insurance Policy Application Form)
- ÇHC Kargo Taşıma Poliçesi Formu (China Cargo Transportation Insurance Policy)

❖ Ön Lisans ve İthalat Kotası

Genellikle ithal gıda ürünlerinde ön lisan istenmektedir. Ancak Ön Lisans istenen ürünler kümes hayvanları, süt mamulleri için Çin Ticaret Bakanlığında alınacak Otomatik İthal Lisansı (Automatic Import Licence) istenmektedir. İthalatı kotaya tabi başlıca ürünler ise:

Buğday, mısır Pirinç Şekerdir ve Tarım Ürünleri İthalat Tarife Kotası Sertifikası(Import Tariff Quotes Certificate) talep edilmektedir.

❖ Etiketlemenin Uygunluğun kontrolü

Çin'e ihracatı yapılacak tüm gıda maddelerinin, gümrükten çekilebilmesi için etiketlerinin Çin alfabesinin karakterleri ile yazılmış olan Çince (Basit Çince) olması istenmektedir. Etiketlemede genellikle talep edilen bilgiler:

- Ürünün Genel adı
- İçindekiler ve yüzde oranları
- Üretici, yerel acente ve dağıtımını adı ve adresi
- Menşei ülke
- Ürünün Kalite derecesi
- Ulusal Standart Yönetmeliği /Ürünün Üretim Standart
- Ürüne Özel İçerik

Tüm etiketlerin Çin Kontrol ve Karantina Servisince (CIQS) tarafından onaylanması gerekmektedir. Çin'de etiketleme kurallarının değişmesi ihtimali göz önünde bulundurularak ürün sevkiyatı öncesi Ticaret Müşavirliğimize, Çin'deki acentenize ve/veya ithalatçınızdan yürürlükte olan kuralları ve mevzuatın elinizdeki bilgilerle ile karşılaştırılarak teyit alınması büyük önem arz etmektedir.

❖ CIQ Gıda Sağlık Sertifikasını Alınması

Ürünler Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) gümrüğüne ulaştığında gıda maddeleri gümrük memurları tarafından incelenmekte tüm belgeler incelenip eksiksiz hazırlanmış belgesi olan ürünler için sertifika verilmektedir. CIQ sertifikası gerçekleştirin her bir sevkiyat için tekrar düzenlenmektedir.

Yapılan gönderide gümrüğe verilen belgelerde bir eksiklik görülmesi halinde ise; gönderilen mallara gümrüklerce el konulması halinde CIQ'dan bir beyanname talep edilmesi veya eksik belgelerin tamamlanması gerekmektedir. CIQ'dan beyanname temin edilmesi için gerekli belgeler:

- İşletmenize ait Lisan
- İthalat Lisansı
- Kota Sertifikası
- Gıda Sağlığı ve Güvenliği Beyannamesi
- Şirketinizin tanıtım bilgilerinin ve ürünün detaylı bilgileri içeren belge olarak belirtilmektedir.

**Çin'de mevzuat ve uygulamada olabilecek değişiklikleri dikkate alarak tüm bu bilgilerin sevkiyat öncesi ithalatçı ve/veya acentenizden de teyit edilmesi büyük önem arz etmektedir.

Çin'e ilk defa gıda maddesi ihraç edecekler için gümrüklerde kontrollerin daha sıkı ve zorlayıcı olabileceği, izleyen sevkiyatlarda ise kontrol ve gümrüklemedeki uygulamaların nispeten daha rahat olabileceği bazı kaynaklarca ifade edilmektedir.

❖ **Çin'in Gıdaların Gümrükten Geçirilmesi Aşamasında Uyguladığı Temel**

Adımlar

- Gıda maddelerinin Çin'e giriş yapması
- Ürün kontrol beyanı (inspection declaration)
- Gümrük beyanı
- Gümrük vergisinin ödenmesi
- Gümrük kontrolünün yapılması
- Gümrük işlemlerinin yapılması
- Ürün örnekleri ve etiketlerinin denetlenmesi
- Gıda sağlık sertifikasının verilmesi.

TÜRKİYE İLE TİCARET

İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

Türkiye ile Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ticari ilişkiler, 16 Temmuz 1974 tarihinde Pekin'de imzalanan Ticaret Anlaşması çerçevesinde yürütülmektedir. Söz konusu Anlaşmanın 6. Maddesi uyarınca, her yıl toplanması öngörülen Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti Karma Ticaret Komitesi, 1978 ve 1981 yıllarında olmak üzere iki kez toplanmıştır. Adı geçen Komite, 19 Aralık 1981 tarihinde Pekin'de imzalanan Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Anlaşması çerçevesinde kurulan Karma Ekonomik Komite ile birleştirilmiş ve Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti Karma Ekonomik ve Ticari Komitesi adını almıştır. Türk tarafı KEK Eşbaşkanlığı Ekonomi Bakanımız Sayın Zafer Çağlayan, Çin tarafı eşbaşkanlığı ise Ticaret Bakanı Chen Deming tarafından yürütülmektedir. Türkiye-Çin 16. Dönem Karma Ekonomik Komisyon (KEK) Toplantısı 26-27 Eylül 2009 tarihlerinde Pekin'de gerçekleştirilmiştir. KEK Toplantısı ile eş zamanlı olarak Şangay'da İş Konseyi toplantısı gerçekleştirilmiştir.

Tablo 8: İki Ülke Arasındaki Ticaretin Altyapısını Düzenleyen Anlaşma ve Protokoller

Adı	İmza Tarihi	RG Tarih ve No'su
Ticaret Anlaşması	16.07.1974	08.01.1975-15112
Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Anlaşması	19.12.1981	16.02.1982-17607
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	13.11.1990	01.05.1994-21921
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	23.05.1995	30.12.1995-22863
DTM ile MOFTEC Arasında Ticari İstişare Mekanizması Kurulması Hakkında Mutabakat Zaptı	12.03.1999	12.09.2001-24521
Hayvan Sağlığı ve Karantina Anlaşması	24.01.2006	22.05.2009-27235
Türkiye-Çin 16. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı	27.09.2009	
Altyapı, Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Protokolü	27.09.2009	
Dış Ticaret Müsteşarlığı İthalat Genel Müdürlüğü ile ÇHC İthalat-İhracat Ticaret Bürosu Arasında İşbirliği Sağlanmasına Yönelik Protokol	16.04.2010	
Türkiye Cumhuriyeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Arasında İkili Ticari ve Ekonomik İşbirliğinin Genişletilmesi ve Derinleştirilmesine İlişkin Çerçeve Anlaşması	27.09.2009 (parafe) 8.10.2010 (imza)	Uygun Bulma Kanunu 26.01.2012 28185
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Üçüncü Ülkelerde Altyapı İnşaatı ve Teknik Müşavirlik Alanlarında İşbirliğinin Artırılmasına İlişkin Mutabakat Zaptı	8.10.2010	
Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı ile Çin Halk Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Arasında İkili Ticari ve Ekonomik İşbirliği Orta ve Uzun Dönem Kalkınma Planı İçin Ortak Araştırma Başlatılmasına Yönelik Mutabakat Zaptı	8.10.2010	
Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı ile Çin Halk Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Arasında Yeni İpekyolu Bağlantısı Ortak Çalışma Grubu Kurulmasına İlişkin Mutabakat Zaptı	8.10.2010	
T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ile Çin Kalkınma Bankası Arasında Mali İşbirliği Çerçeve Anlaşması	21.02.2012	T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ile Çin Kalkınma Bankası Arasında Mali İşbirliği Çerçeve Anlaşması
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile Çin Halk Cumhuriyeti Merkez Bankası Arasında Swap Anlaşması	21.02.2012	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile Çin Halk Cumhuriyeti Merkez Bankası Arasında Swap Anlaşması
Türkiye Cumhuriyeti Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Çin Halk Cumhuriyeti Kalite Kontrolü, Denetim ve Karantina Genel İdaresi Arasında Türkiye'den Çin'e Gönderilen Tütünün Bitki Sağlığı Şartları Konusunda Protokol	21.02.2012	Türkiye Cumhuriyeti Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Çin Halk Cumhuriyeti Kalite Kontrolü, Denetim ve Karantina Genel İdaresi Arasında Türkiye'den Çin'e Gönderilen Tütünün Bitki Sağlığı Şartları Konusunda Protokol

BDDK ile Çin Bankacılık Düzenleme Komisyonu Arasında Sınır Ötesi Krizlere Müdahalede Bankacılık İşbirliği Protokolü	21.02.2012	BDDK ile Çin Bankacılık Düzenleme Komisyonu Arasında Sınır Ötesi Krizlere Müdahalede Bankacılık İşbirliği Protokolü

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı

Başlıca İhraç Ürünlerimiz: Mermer ve traverten, krom, bakır, kurşun, demir, çinko, tabii borat cevherleri, bor oksitleri ve borik asitler

Başlıca İthal Ürünlerimiz: Otomatik bilgi işlem makinaları ve üniteleri, hücresel/diğer kablosuz ağlar için telefonlar, oyuncaklar, ses-görüntü ve diğer bilgileri almaya, çevirmeye ve vermeye yarayan araçlar, yük/insan taşıma amaçlı gemiler

İkili ticaret hacminde ilk kez 1 milyar ABD Doları'nın aşıldığı 2000 yılından bu yana kaydedilen gelişme sonucunda 2018 yılı sonunda ticaret hacmimiz 23 milyar ABD Doları seviyesine ulaşmıştır.

Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), dünyada üçüncü, Doğu Asya'da ise en büyük ticari ortağımızdır. Çin, 2018 yılında Türkiye'nin ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında 16. sırada, Türkiye'nin ithalat yaptığı ülkeler sıralamasında ise Rusya'dan sonra 2. sırada yer almaktadır.

Çin'in ülkemize yapmış olduğu toplam yatırım miktarı 2 milyar Dolar civarındadır. Bu yatırımların sektörel dağılımı; enerji, altyapı, lojistik, finans, madencilik, telekomünikasyon ve hayvancılık alanlarındadır.

Tablo 9: Çin'in Türkiye ile Dış Ticareti (1000\$)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2016	2.328,044	25.441,433	27.769,477	-23.113,389
2017	2.936,262	23.370,620	26.306,882	-20.434,358
2018	2.912,787	20.719,090	23.631,887	-17,806.303

Kaynak: Trade Map

Tablo 10: Türkiye'nin Çin'e İhracatında Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2015	2016	2017	2018
2515	Mermer ve traverten, ekosin, su mermeri, kireçli taşlar	725,974	727,950	943,353	772,205
2610	Krom cevherleri ve konsantreleri	186,003	204,346	257,860	220,549
2528	Tabii boratlar ve bunların konsantreleri	108,305	104,715	127,966	140,291
2616	Kıymetli metal cevherleri ve konsantreleri	114,744	126,639	124,665	125,348
2607	Kurşun cevherleri ve konsantreleri	117,258	63,151	109,178	126,623
2603	Bakır cevherleri ve konsantreleri	111,212	74,171	68,385	36,848
7322	Demir veya çelikten elektriksiz merkezi ısıtmaya mahsus radyatör, motorlu hava püskürtücüler, bunların aksam-parçası	22,060	28,345	44,772	38,599
5101	Yün ve yapağı (kardesiz/taranmamış)	28,442	14,012	42,375	40,763
9018	Tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar	25,697	33,687	37,773	44,903
8403	Merkezi ısıtma kazanları (84.02 pozisyonundakiler hariç)	28,196	33,455	36,824	49,450
2008	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen meyve ve yenilen diğer bitki parçalarının konserveleri	17,784	19,613	34,426	35,448
7501	Nikel matları, nikel oksit sinterleri ve nikel metalürjisinin diğer ara ürünleri	1,409	13,728	33,987	48,588
8418	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve dondurucu cihazlar ve ısı pompaları	9,427	11,622	17,940	24,182
6109	Tişörtler, fanilalar, atletler, kaşkorseler ve diğer iç giyim eşyası (örme)	8,820	12,813	15,035	20,953
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	0	0	14,426	64,557
2608	Çinko cevherleri ve konsantreleri	11,350	4,429	12,697	19,889

Kaynak: TradeMap

Tablo 11: Türkiye'nin Çin'den İthalatında Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2015	2016	2017	2018
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	2.958,983	3.222,379	2.829,038	2.062,450
8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen mak.	1.394,110	1.125,898	1.271,186	998,396
5402	Sentetik filament iplikleri (dikiş ipliği hariç) (perakende olarak satılacak hale getirilmemiş)	450,808	546,855	594,535	520,960
8529	Sadece veya esas itibarıyla 85.25 ila 85.28 pozisyonlarında yer alan cihazlara mahsus aksam ve parçalar	464,710	382,752	537,294	369,454
8708	Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	373,588	357,131	413,835	333,359
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	309,974	281,276	381,417	294,509
9503	Üç tekerlekli bisikletler, skuterler, oyuncak bebekler, diğer oyuncaklar, küçültülmüş modeller, bilmeceler (puzzle)	304,478	370,598	352,782	230,690
8414	Hava veya vakum pompaları, hava veya diğer gaz kompresörleri, fanlar, aspiratörü olan havalandırmaya mahsus davlumbazlar	277,987	284,387	335,071	367,395
7219	Paslanmaz çelikten yassı hadde mamulleri (genişliği 600 mm. veya fazla olanlar)	110,950	105,958	265,757	266,853
8501	Elektrik motorları ve jeneratörler [elektrik enerjisi üretim (elektrojen) grupları hariç]	226,993	213,701	252,046	267,157
8415	Klima cihazları (motorlu bir vantilatör ile nem ve ısıyı değiştirmeye mahsus tertibatı olanlar)	130,952	181,871	236,158	238,900
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teğizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, kutular vb)	190,477	178,821	203,924	209,326

Kaynak: Trade Map

TÜRKİYE-ÇİN YATIRIM İLİŞKİLERİ

Karşılıklı Yatırımlar

Ülkesine büyük bir miktarda yabancı sermaye çeken ve ayrıca büyük bir sermaye ihraç potansiyeli bulunan Çin ile ortak yatırımlar şeklinde işbirliğine gidilmesinin özellikle dış ticaret açığının dengelenebilmesi açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Ancak bugüne kadar yapılan tüm tanıtım faaliyetlerine rağmen istenen seviyede Çin yatırımının ülkemize çekilebilmesi mümkün olamamıştır.

Çin'in yurtdışı yatırımları da ülke yönetiminin siyasi güdümüyle hareket etmektedir. Dolayısıyla Türkiye ve Çin arasındaki özellikle son yıllardaki karşılıklı temaslarla geliştirilen olumlu siyasi zemin bu tabloda önemli rol oynamaktadır. Bu noktada Çin tarafına ülkemizin AB ile gümrük birliğimiz, lojistik ve diğer avantajlarımızı da dikkate alarak, ülkemize sadece mal satışı, müteahhitlik hizmetleri alanında değil, istihdam ve yeni teknoloji transferi sağlayacak doğrudan yatırımlarla da girmeleri yönündeki talebimizin açık bir şekilde dile getirilmesi önem arz etmektedir.

Ülkemizde toplam 359 adet Çinli firmanın kurulduğuna dair kayıt bulunmaktadır. Söz konusu firmalardan büyük bir çoğunluğu ticaret sektöründe, geri kalanları ise imalat sektöründe ve hizmet sektöründe faaliyet göstermektedir.

Ayrıca, ülkemiz ile ÇHC arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin derinleştirilmesi ve ikili ticaretteki açığın belirli ölçüde dengelenmesi amacıyla, iki ülke arasındaki yatırım ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik çeşitli faaliyetler yapılmaktadır.

Bu kapsamda, ÇHC'nin en büyük on şirketi içerisinde yer alan ve ÇHC tarafından ülke dışında yatırım yapması için teşvik edilen China General Technology Holding Ltd. (GENERTEC) firması, İzmir Serbest Bölgesi'nde bir ofis açmayı ve önümüzdeki dönemde, İzmir'de otobüs, kamyon ve ticari araçlar için yedek parça, enerji ve sağlık sektörlerine yönelik yaklaşık 1 milyar dolarlık yatırım yapmayı planlamaktadır.

Ayrıca, otomotiv sektöründe Çinli DFM (Dong Feng Motor) ülkemizde 250 milyon dolarlık yatırıma gitme kararı almıştır. Son dönemde, ülkemizde yatırım yapmak amacıyla, başta Çinli Chery ve Geely (otomotiv) firmaları ile ZTE ve Huawei firmaları (telekomünikasyon) olmak üzere, birçok diğer büyük Çinli firmanın (China Light-hafif sanayi ve madencilik, Sinosteel-demir çelik, CMC- müteahhitlik, Yingli Solar-güneş enerjisi) çalışmalarını sürdürmektedir.

ÇHC'deki Türk Yatırımları: Pekin Ticaret Müşavirliğimiz tarafından yapılan araştırma sonucunda, Türk firmalarının genellikle ÇHC'de temsilcilik ofisi şeklinde faaliyet gösterdikleri ve ayrıca, firmaların çoğunun genel ticaretle (özellikle ithalat ağırlıklı) iştigal ettikleri gözlemlenmektedir.

Diğer taraftan, 1999 yılında Garanti Bankası, 2006 yılında ise Türkiye İş Bankası, Şanghay'da temsilcilik ofisi açmıştır. Diğer taraftan, AKBANK ve Ziraat Bankası'nın da Çin'e ofis açma çalışmaları bulunmaktadır. Son olarak, Türkiye'nin en önemli gruplarından birisinin bünyesinde bulunan Arçelik, Çin Casa-Shinco firmasını (çamaşır makine üreticisi) 8 milyon dolara satın almış bulunmaktadır.

Goldaş firması Çin'deki mağazalarında Türkiye'den ihraç ettiği kuyumculuk ürünlerini pazarlamaktadır. ÇHC'de yatırımları bulunan diğer önemli firmalarımız ise, Demirdöküm, Ünsa, Çimtaş, Şişecam, Atasay, Mozaik Tekstil ve Faber Dış Ticarettir. Öte yandan, son dönemde özellikle deri konusunda ÇHC'de ciddi yatırımların yapıldığı gözlemlenmektedir. Hali hazırda, deri, tekstil, sanayi tipi çuval, çamaşır makinesi, çelik boru vb. alanlarda Çin'de yatırım yapan Türk şirketlerinin toplam yatırımları 100 milyon dolara yaklaşmış bulunmaktadır.

Diğer taraftan, Pekin Büyükelçiliğimiz tarafından yapılan araştırmalar sonucunda, firmalarımız için bu ülkede başta elektrikli ev aletleri, çamaşır makinesi, buzdolabı, bulaşık makinesi vb. beyaz eşya ile televizyon olmak üzere dayanıklı tüketim malları, inşaat ve iç dekorasyon malzemeleri, otomotiv ve otomotiv yan sanayi, traktör, gıda işleme ve konserve sanayi, büyük alışveriş merkezleri, deri işlemeciliği, hazır giyim, telefon ve telefon santralleri kurulması ile müteahhitlik alanlarında ortak yatırım imkanlarının bulunduğu tespit edilmiştir.

Öte yandan, ÇHC'de Uygur Türklerinin yoğun olarak yaşadığı Sincan-Uygur Özerk Bölgesinde de Çin Hükümeti ile işbirliği halinde, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler, halıcılık, tekstil, dericilik, hayvancılık, şarap ve meyve suyu üretimi, gıda ve tüketim malları üretimi ve büyük alışveriş merkezleri açılması konularında ortak yatırımlar yapılması imkanları mevcuttur. Hali hazırda, ülkemizden bazı işadamlarının bu bölgede deri giyim, deri işleme, ihracat ve ithalat, fırıncılık, pastacılık ve lokantacılık gibi çeşitli alanlarda yatırım yaptıkları bilinmektedir.

İki Ülke Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar

Yapısal ekonomik problemler yanında devlet teşekküllerindeki çalışanların sayısının azaltılmak istenmemesi ekonomik gelişmeyi yavaşlatmaktadır. Artan işsizlik ve bölgeler arası gelir dağılımı bozuklukları ciddi boyutlara gelmiştir. Halen sürdürülmeye çalışılan fiyat kontrol politikası, pazar ekonomisinin verimli çalışmasını olumsuz yönde etkilemektedir.

Yapılan yatırımların uzun vadede kar getirecek olması, ülkenin yasal yapısı hakkındaki kaygılar, sözleşmelerin geçerliliğine ilişkin engeller, dövize ulaşmanın zorluğu, uzun süren onay verme işlemleri, dile getirilen diğer sorunlardır.

Çin'in komünist geçmişinden kaynaklanan ve dış ticareti engelleyen uygulamalar henüz aşılamamıştır. Halen yöneticiler ekonomide kendi adlarına rol sahibi olmak istemektedir. Belli sektörler kayırmakta ve bunlar yasa ve gümrük uygulamalarıyla korunmaya çalışılmaktadır.

Devlet mülkiyetli kuruluşların ekonomideki ağırlıklı rollerinin sürmesi istenmektedir. Bunlara bağlı olarak, yabancı yatırımcıların en fazla başını ağrıtan konuların başında yazılı olmayan ilave vergi yükleri gelmektedir. Yatırım aşamasında dile getirilmeyen, ancak işletme döneminde talep edilen vergiler vergi talepleri olarak ortaya çıkabilmektedir.

FİRMA SORUNLARI

Alacak Sorunları

Uzakdoğu ülkelerinin birçoğu ile yaşanan genel bir sorundur. Birçok firmamız, ürün teslim etmiş olmasına rağmen parasını veya para göndermiş olmasına rağmen ürünü teslim alamamaktadır. Konuya ilişkin firmalarımızın şikayetleri, ilgili Çin makamları nezdinde takip edilmektedir.

Taklit Ürünler ve Marka Tescili

Bazı Çin firmaları, Türk firmalarının markalarını taklit ederek üretim yapmaya devam etmektedirler. Ayrıca, bazı firmalar ise, Türk firmalarına ait markaları kendi adlarına tescil ettirmiş veya ettirmek için başvurmuş durumdadırlar.

Başvuruda bulunan firmalarımıza, DTM tarafından gerekli yönlendirme yapılmakta ve Türk Patent Enstitüsü ile temasa geçerek, ürünlerinin uluslararası tescilinin yapılması ile Pekin Ticaret Müşavirliğimiz ile temasa geçerek, ürünlerinin ÇHC'de yerel mevzuat kapsamında tescilinin yapılması yönünde gerekli destek sağlanmaktadır. Ayrıca, bu tür şikayetler ÇHC'nin Ankara Büyükelçiliği'ne de bildirilerek, gerekli girişimlerin yapılması talep edilmektedir.

556 sayılı "Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname-(KHK)" hükümlerine göre korunan bir hak elde edilebilmesi için markanın Türk Patent Enstitüsü (TPE) nezdinde tescil edilmesi gerekmektedir. Tescil edilmiş bir marka, hak sahibine izni alınmadan markasının üçüncü kişilerce kullanımını engelleme hak ve yetkisini verdiği için markanın tescilinin önemi, marka ihlali durumlarında açıkça ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte, kanunların mülkiliği esası gereği 556 sayılı KHK'nin sağladığı koruma sadece Türkiye sınırları içinde geçerli olduğundan uluslararası ihlal durumunda koruma sağlamayacaktır. Bu nedenle, markaların pazarlandığı veya pazarlanacağı tüm ülkelerde tescil edilmesi uygun olacaktır.

Ayrıca, ülkemizin taraf olduğu "Paris Sözleşmesi"nin 6. ve 9. Maddeleri ile GATT-TRIPs Anlaşmasının markalarla ilgili 2. Bölümünün "Verilen Haklar" başlıklı 16. Maddesi, 556 sayılı KHK'nin 9. ve 79. Maddeleri ile uyumlu olarak marka sahiplerinin markasının izinsiz kullanımını ülkemizde engelleme ve gümrüklerde el koyma hakkından yararlanacağını öngörmektedir. Öte yandan, firmalarımızın markalarına uluslararası koruma sağlanması amacıyla, TPE tarafından 1 Ocak 1999 tarihinden itibaren "Markaların Uluslararası Tesciliyle İlgili Madrid Protokolü" uygulanmaya başlanmıştır.

Türk sanayicileri ve işadamları, anılan Protokole taraf olan ÇHC dahil 66 ülke için TPE aracılığıyla marka tescil başvurusunda bulunabilmektedir. Firmalarımızın TPE kanalıyla markalarının uluslararası tescilinin yapılmasını sağlamaları gerekmektedir. Uluslararası tescil başvurusu ile firmalarımızın tek başvuru yoluyla ÇHC dahil olmak üzere, birden fazla ülkede marka tescil başvurusunda bulunabilme, tek dilde başvuru yapabilme (İngilizce), maliyetler açısından tasarruf ve ulusal sistemlere göre hızlı tescil yapabilme avantajlarına sahip olabilecekleri değerlendirilmektedir.

Madrid Protokolü'ne başvurma şartlarını yerine getiren firmalarımız, başvuru evraklarını TPE'ye teslim ettikten sonra uluslararası tescil başvurusunu tamamlamış olmakta, uluslararası

tescil başvuruları TPE tarafından şekli açıdan incelendikten sonra Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı'na (WIPO) gönderilmekte, WIPO tarafından yapılan kontrolün ardından, şekli açıdan uygun olan başvurular Uluslararası Sicil'de tescil edilmekte ve başvuru sahibine bu tescili içeren bir sertifika iletilmektedir.

Diğer taraftan, Uluslararası Sicil'de tescilin idari bir işlem olması nedeniyle, başvurunun seçilen ülkelerde koruma altına alındığı anlamına gelmemekte ve WIPO, başvuru sahibine gönderdiği belge ile eş zamanlı olarak seçilen ülkelere de başvuruyu iletmektedir.

Her ülke başvuruyu kendi marka mevzuatı çerçevesinde incelemekte ve bu kapsamda, ÇHC dahil her ülke, başvuruyu kısmen veya tamamen reddetme hakkına sahip bulunmaktadır. Bununla birlikte, bir ülkedeki ret kararı diğer ülkelerde başvuruya ilişkin işlemleri etkilememektedir.

Bu çerçevede, Madrid Protokolü kapsamında başvuruda bulunan firmalarımızın ÇHC tarafından ret kararı ile karşılaşması halinde, firmalarımızın ürünlerinin taklit edilmesi sürecinde ÇHC'de de kanuni yollara başvurabilmesi için, markalarını bizzat kendileri tarafından veya ÇHC makamlarının yetkili kıldığı hukuk büroları aracılığıyla "Trade Mark Ofis"e veya "Halk Mahkemeleri"ne yapılan başvuru sonucunda bu ülkede tescil ettirmeleri gerekmektedir. Bu süreç sonrasında, ÇHC'de gerekli hukuki girişimler yapılması ve marka taklidinin önlenmesi mümkün bulunmaktadır. Bununla birlikte, firmalarımızın temsilcilikleri vasıtasıyla bahse konu uygulamanın etkin bir şekilde yerine getirildiğini kontrol etmeleri de gerekmektedir.

Mavi Küf Hastalığı (Tobacco Bluemold): 1992 yılından bu yana ÇHC tarafından ülkemiz tütününde "Mavi Küf" hastalığı bulunduğu gerekçesiyle geliştirilen "3 yıl bekletme uygulaması kuralı" çerçevesinde ülkemizden sadece 3 yıl öncesinin ürünü alınmaktadır. Söz konusu durum ÇHC'ye yapılan tütün ihracatımızı olumsuz etkilemektedir. Konuya ilişkin olarak Tütün ve Alkol Piyasaları Düzenleme Kurumu'ndan alınan bir yazıda özetle, 1990 yılından bu yana ülkemizde yetişen tütünlerde salgın derecesine varan Mavi Küf hastalığına rastlanılmadığı, ihraç edilecek tütünlerden numuneler alınmak suretiyle laboratuvarında analiz yapıldığı ve bu analiz sonuçlarının olumlu olması halinde, Bitki Sağlık Sertifikasına Mavi Küf hastalığının bulunmadığının yazıldığı ifade edilerek, tütünde 3 yıl bekletme uygulamasına gerek olmadığı belirtilmektedir. Buna ilaveten, ülkemizde üretilen tütün çeşitlerinin 3 yıl bekletme uygulamasına tabi tutulmadan dünya üzerindeki birçok ülke tarafından alıcı bulunduğu dikkat çekilmektedir.

Türk tütününde Mavi Küf hastalığı bulunmadığının tespiti amacıyla, Çin Kalite, Gözetim, Denetim ve Karantina Genel İdaresi (AQSIQ) yetkililerinin yanı sıra, Çin Devlet Tütün Tekel İdaresi (STMA), Çin Tütün Uluslararası Ticaret Şirketi (CTI) ve Çin Ulusal Tütün Şirketi (CNLTC) temsilcilerinin yer aldığı bir ÇHC heyetinin en kısa sürede ülkemizi ziyaret etmesi ve gerekli incelemelerde bulunması için Tarım ve Köy İşleri Bakanlığımızın da uygun görüşü ile Pekin Ticaret Müşavirliğimiz Çin'in ilgili kurumları nezdinde girişimlerde bulunmuştur.

Gıda Güvenliği Alanında Mutabakat Zaptı: 24-27 Eylül 2009 tarihinde Pekin'de gerçekleştirilen Türk-Çin Karma Ekonomik ve Ticaret Komitesi 16. Dönem Toplantısı esnasında Türk tarafı gıda ürünlerinde ticareti kolaylaştıracak 'Türkiye Cumhuriyeti ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında Gıda Güvenliği Alanında Mutabakat Zaptı' nı imzalama niyetini ifade etmiş ve taslak metni AQSIQ'ya vermiştir. Çin tarafından cevap beklenmektedir.

Hayvan Sağlığı ve Karantina Anlaşması: 24/01/2006 tarihinde ülkemiz ile HC arasında ‘‘Hayvan Sağlığı ve Karantina’’ konusunda imzalanan ve ülkemizde onaylanarak 15/07/2008 tarihli ve 26937 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Çin Makamlarınca da onaylanan Anlaşma, tarafların birbirlerine bildirimde bulunmalarını müteakip 22/05/2009 tarih ve 27235 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Tavuk Ayağı İhracatı: Tavuk ayağının en büyük pazarı olan HC’ye doğrudan ihracatı yapılamamaktadır. Ülkemizden doğrudan HC’ye ihracat gerçekleştirilebilmesi halinde, tavuk ayağı ihracatında ton başına 150 ABD Dolarına varan fiyat avantajı yakalanacağı öngörülmekte olup, söz konusu sorunun zmne yönelik olarak HC’den bir heyetin kanatlı eti ve ürünleri üretimi ve ihracatı gerçekleştiren entegre tesisleri yerinde ziyaret etmek üzere ülkemize davet edilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Konu, HC Ticaret Bakanı Chen Deming’in ülkemize 6-8 Ocak 2010 tarihlerinde gerçekleştirdiği ziyaret sırasında Devlet Bakanımız Sayın Zafer ağlayan tarafından gündeme getirilmiştir. Devlet Bakanımız Sayın Zafer ağlayan, Tavuk ayağı ihracatı ile ilgili teknik engellerin kaldırılması hususunda yine bir teknik heyetin Çin makamlarınca Türkiye’ye gönderilmesi talebinde bulunmuştur. Tavuk ayağı ihracatı konusunda ise Türk tarafının Dünya Sağlık rgtnden tavuk ürünlerinde kuş gribi bulunmadığına dair sertifika alması gerektiğini ifade etmiştir. Bu hususta Türk tarafı, söz konusu sağlık sertifikasının iki yıl önce alındığını belirterek, Çin tarafının teknik heyet göndermesinin yeterli olacağını ve en kısa zamanda teknik heyetin gerekli incelemeyi gerçekleştirmek üzere ülkemize beklendiğini ifade etmiştir. Bu kapsamda, AQSIQ’dan gelecek teknik heyetin hem tütünlerde Mavi Kf hastalığı olup olmadığının hem de tavuk ayağı konusunda inceleme yapmasının yararlı olacağı konusunda mutabakata varılmıştır.

Bakır İhracatı: 1 Nisan 2009 tarihinden itibaren geçerli olan ve bakır boru ihracatında vergi iadesi oranını %13’e çıkaran kanun sebebiyle firmalarımızın haksız rekabete uğradığı ifade edilmektedir.

Maden ve bakır ihracatı sırasında Çin Devlet Kurumu CIQ tarafından numune alındığı, söz konusu Kurumun eleman yetersizliğinin bulunduğu ve alınan numunelerin uluslararası standartlara göre denetiminin yapılmadığı ifade edilmektedir.

KAYNAKÇA

Çin Ülke Raporu 2017, Van TSO.

Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Raporu, Akşehir Ticaret ve Sanayi Odası.

Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Raporu, KFA Fuarçılık.

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/dogu-asya/cin-halk-cumhuriyeti/ulke-profili/genel-ekonomik-durum>.

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/dogu-asya/cin-halk-cumhuriyeti/ulke-profili/dogrudan-yabanci-yatirimlar>.

<https://www.ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/dogu-asya/cin-halk-cumhuriyeti/ulke-profili/dis-ticaret>.

<https://www.ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/dogu-asya/cin-halk-cumhuriyeti/ulke-profili/genel-bilgiler>.

<https://www.ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/dogu-asya/cin-halk-cumhuriyeti/ulke-profili/pazar-ile-ilgili-bilgiler>.

<https://www.ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/dogu-asya/cin-halk-cumhuriyeti/ulke-profili/turkiye-ile-ticaret>.